

Signali EEA 2004

**Najnovejša stališča Evropske agencije za
okolje o izbranih vprašanjih**

Oblikovanje in izdelava platnic: EEA
Prelom: Brandpunkt a/s

Opomba

Vsebina pričujoče publikacije ne odraža nujno uradnih mnenj Evropske Komisije oz. drugih institucij Evropskih skupnosti. Ne Evropska agencija za okolje, ne katera druga oseba ali podjetje, ki deluje v imenu Agencije, ni odgovorna za uporabo informacij iz tega poročila.

Vse pravice pridržane

Nobenega dela te publikacije ni dovoljeno reproducirati v kakršnikoli obliki ali na kakršenkoli elektronski ali mehanski način, vključno s fotokopiranjem, zapisovanjem ali s kakršnimkoli sistemom pridobivanja in shranjevanja podatkov brez pisne privolitve nosilca avtorskih pravic.

Informacij o Evropski uniji je na voljo na svetovnem spletu. Dostop do njih je mogoč prek strežnika Europa. (<http://europa.eu.int>).

Kataloški podatki so navedeni na koncu te publikacije.

Luksemburg: Urad za uradne objave Evropskih skupnosti, 2004

ISBN 92-9167-687-X
ISSN 1725-1745

© EEA, Kobenhaven, 2004

Evropska agencija za okolje
Kongens Nytorv 6
DK-1050 Copenhagen K
Denmark
Tel: (45) 33 36 71 00
Faks: (45) 33 36 71 99
Informacij: <http://www.eea.eu.int/enquiries>
<http://www.eea.eu.int>

Vsebina

Seznam grafov	iv
Uvod.....	1
Evropa leta 2004: okoljska perspektiva	3
Kmetijstvo: vpliv na biotsko raznovrstnost	8
Onesnaževanje voda: obvladovanje nitratov	10
Narava: čim bolj povečati vrednost zavarovanih območij.....	12
Odpadna embalaža: količina še vedno narašča	14
Trajnostna energija: pred nami je še dolga pot	16
Promet: ceno je treba določiti ob upoštevanju vseh stroškov	18
Onesnaževanje zraka: ogroža zdravje v mestih.....	20
Podnebne spremembe: dokazov o vplivih je čedalje več.....	22
Viri podatkov	24
Kakovost podatkov	26
Nadaljnje branje.....	28
Opombe	30

Seznam grafov

Rast prebivalstva	5
Poraba energije in bruto domači proizvod	5
Težnja zaposlovanja v Evropi, na Japonskem in v Združenih državah	5
Pozidane površine	7
Neposredna poraba snovi	7
Mestno prebivalstvo	7
Poraba sredstev za razvoj podeželja	9
Populacije ptic	9
Površina ekološkega kmetovanja	9
Obdelovalna zemljišča ob zgornjih rečnih tokovih	11
Koncentracija nitratov v rekah	11
Koncentracija nitratov v talnih vodah	11
Izvajanje direktive o habitatih	13
Ulov rib nad varno mejo	13
Gostota živalskega planktona	13
Proizvodnja odpadne embalaže	15
Ravnanje z odpadno embalažo	15
Delež reciklirane odpadne embalaže	15
Načrtovani napredek v skladu s cilji Kjotskega protokola	17
Skupna poraba energije po vrstah goriva	17
Delež porabe električne energije iz obnovljivih virov	17
Rast prometa in bruto domači proizvod	19
Emisije onesnaževal zraka v prometu	19
Napredek pri pristojbinah glede na razdaljo za težke tovornjake na avtocestah	19
Izpostavljenost mestnega prebivalstva ravnem onesnaževanju nad mejnimi vrednostmi EU	21
Emisije predhodnikov ozona	21
Izpostavljenost mestnega prebivalstva: geografske razlike	21
Temperaturna nihanja v Evropi	23
Povprečna sprememba na evropskih ledenikih	23
Opazovanje sprememb v dolžini rastne dob	23

Uvod

Signali EEA so letna poročila, ki obravnavajo različne teme. Običajno zajemajo 20 do 30 strani na kazalcih temelječe presoje, ki je napisana v poljudnem jeziku za široko občinstvo, besedilo pa je podprto z grafičnimi prikazi. Prevedeni so v vse jezike EEA.

Ključna sporočila v letošnjem poročilu poudarjajo potrebo po nadaljnjem obvladovanju vplivov, ki jih imajo kmetijstvo, promet in energetika na okolje. To lahko dosežemo s tržnimi instrumenti za obvladovanje povpraševanja in internalizacijo eksternih stroškov (na primer za prevoz), s hitrejšim prehodom na pozitivne subvencije (na primer za kmetijstvo) in s spodbujanjem inovativnosti (na primer za obnovljive vire energije). Podobni instrumenti nam lahko pomagajo tudi pri obvladovanju netrajnostnih usmeritev pri proizvodnji odpadkov. Koristi za okolje in človekovo zdravje bodo opazne na več področjih, kot so podnebne spremembe, kakovost vode in zraka, biotska raznovrstnost

Glavni dogodki v zvezi z evropskim okoljem leta 2003 so bili povezani z vremenom in podnebjem. Vroče poletje je domnevno terjalo kar 35 000 življenj, predvsem v južni Evropi. Ravni onesnaženosti z ozonom so bile izredno visoke, nenavadno nizke so bile tudi ravni pretokov Donave, Rena in drugih večjih rek, kar je v popolnem nasprotju s hudimi poplavami v predhodnem poletju. Tudi gozdni požari so poleti leta 2003 terjali življenja in samo na Portugalskem povzročili za približno 925 milijonov evrov stroškov. Ocenjeno je, da so v Evropi približno tri četrtine gospodarskih izgub, ki jih povzročijo katastrofalni dogodki, posledica vremenskih in podnebnih sprememb. Po zelo previdnih ocenah ti povprečni letni stroški znašajo okoli 10 milijard evrov — in še naraščajo. Te številke nam povedo, da je obvladovanje evropskih naravnih virov vedno bolj pomembno za preživetje gospodarskega in socialnega kapitala Evrope.

Okoljskih podatkov imamo vedno več, vendar še vedno ne dovolj, da bi lahko sledili vsem spremembam. Tako je treba izboljšati statistično reprezentativnost podatkov o kakovosti vode na ravni povodja in natančneje spremljati kakovost zraka glede majhnih delcev (PM_{2.5}) v mestih. Podatki o odpadkih so zelo neenotni in na splošno niso dovolj natančni, relativno dobro pa je dokumentirana odpadna embalaža. Podatki o vplivih na podnebne spremembe, kot so temperature, ledeniki in trajanje dobe cvetenja so zbrani sicer znanstveno, toda v predolгих časovnih razmikih. Vsi podatki bi morali biti predvsem pravočasnejši.

Evropska agencija za okolje si prizadeva podatke ažurirati, se pravi zagotoviti čim večjo točnost podatkov in popolno časovno pokritost za vse države članice. Metodologije kazalcev se izboljšujejo, delo je osredotočeno predvsem na temeljni sklop kazalcev EEA (www.eea.eu.int/coreset). Sklop se bo redno pregledoval in postopno razširil tako, da bo zajemal tudi področja, ki trenutno niso dovolj obdelana, to so raba virov, zdravje in kemikalije. Evropska agencija za okolje bo še naprej razvijala bolj celostne kazalce, v katerih bodo združene okoljska, gospodarska in socialna ter tudi prostorska razsežnost, da bo čim bolj učinkovito zadovoljila potrebe vseh državljanov in oblikovalcev politike po vsej Evropi.

*Profesorica Jacqueline McGlade
Izvršna direktorica*

Evropa leta 2004: okoljska perspektiva

Evropsko okolje bi morali obravnavati v povezavi s socialno-ekonomskimi načrti, kot sta lizbonski proces in trajnostni razvoj, ki imajo tudi močno globalno razsežnost. Marca 2000 je Evropski svet v Lizboni postavil nov strateški cilj ⁽¹⁾ Evrope. Ta je bil junija 2001 v Göteborgu dopolnjen s strategijo trajnostnega razvoja, k lizbonskim ciljem je bila dodana okoljska razsežnost, k snovanju politik pa uveden nov pristop ⁽²⁾.

Glavne ovire za napredek pri varovanju okolja in trajnosti so zapletena, medsektorska, interdisciplinarna in mednarodna narava tako problemov kot njihovih rešitev. Te ovire stopnjuje pomanjkanje institucionalnih struktur, neizpolnjevanje že sprejetih obveznosti (glej sklepe Evropskega sveta 25. do 26. marca 2004) in pomanjkanje informacij o možnih 'zmagam-zmagaš-zmaga' (win-win-win) rešitvah za doseganje trajnostnih rezultatov ter njihovega razumevanja. Takšne rešitve vključujejo konkurenčnost in inovativnost, socialno in teritorialno kohezijo ter zaščito in ohranjanje redkih naravnih virov in dragocenih ekosistemov.

Evropska unija je drugo največje gospodarstvo za Združenimi državami s celo vrsto prednosti in levjim deležem v upravljanju sveta. Cilj lizbonskega gospodarskega načrta je zagotavljanje več in boljših delovnih mest, vendar je napredek pri doseganju njegovih ciljev neenakomeren. Gospodarska rast (izražena v bruto domačem proizvodu) v petnajstih starejših članicah EU je med letoma 1990 in 2002 znašala 27 % v primerjavi z 41 % v Združenih državah. Rast zaposlenosti v teh državah članicah je po letu 1990 prav tako zaostajala za Združenimi državami, produktivnost dela pa je bila bolj izenačena.

Konkurenčnost in inovativnost določata možnosti za rast, ki bo evropskemu gospodarstvu, družbi in okolju zagotovila trajnostne rezultate. Indeks evropske konkurenčnosti 2004 (*The European Competitiveness Index 2004*, Robert Huggins Associates, <http://www.hugginsassociates.com>) kaže, da evropsko konkurenčnost poganja peščica držav in 'super regij'. Pričakujemo lahko, da bodo prizadevne regije iz novih držav članic EU v prihodnosti prehitele najmanj konkurenčne v starih članicah. Na ravni držav sta med starejšimi državami članicami po konkurenčnosti vodilna Luksemburg in Danska, v razvrstitvi regij pa vodita Uusimaa na Finskem in Stockholm, ki sta tudi edini regiji iz Evropske unije, ki sta se pojavili na svetovni lestvici indeksa konkurenčnosti za leto 2002. Dobro gre tudi Norveški in Švici. Konkurenčna okolja se razlikujejo od manj konkurenčnih po obsegu novega znanja in izrabi človeškega kapitala. Mnoge izmed teh držav in regij se relativno dobro odrežejo tudi pri okoljskih zadevah, kar nakazuje, da je mogoče gospodarske in okoljske cilje dosegati sočasno. Zmanjševanje regionalnih razlik, ki je glavni cilj kohezijske politike Evropske unije, naj bi še stopnjevalo boljšo rast (glej tretje poročilo Evropske komisije o koheziji, februar 2004).

Večja rast pomeni tudi povečano produktivnost virov. Med letoma 1980 in 2002 je bilo v gospodarstvu Evropske unije rahlo povečanje porabe surovin na prebivalca. V istem obdobju je bila rast evropskega bruto domačega proizvoda veliko večja (56 %), kar nakazuje, da je prišlo do relativnega zmanjšanja povezave med porabo virov in gospodarsko rastjo, in kar je bilo delno posledica

tehnoloških inovacij. Evropa je vodilna pri inovacijah v okoljskih tehnologijah, na primer pri bolj trajnostnih proizvodnih materialih in procesih, obnovljivih virih energije in obdelavi odpadkov. Raziskave pa so ključnega pomena za ohranitev napredka. Skladnost in usmerjanje raziskovalnih zmogljivosti bi bilo mogoče izboljšati in veliko bolj bi lahko izkoristili obstoječi potencial, če bi se lotili institucionalnih in političnih ovir za napredek. Veliko je moč doseči tudi s spodbujanjem uporabe tveganega kapitala v zametkih tržnih niš.

Širitev, demografske spremembe in globalizacija pospešujejo **družbene spremembe v Evropi**. Te pa spet vplivajo na vzorce porabe in na odločitve pri prostorskem načrtovanju, pri čemer ima vse bolj ključno vlogo zlasti promet. Premožanje na prebivalca se bistveno razlikuje med zahodom in vzhodom Evropske unije. Razširjena Unija ima sedaj 20 % več prebivalcev in 25 % več ozemlja. Okoli tri četrtine prebivalstva živi na samo 15 % površine ⁽³⁾ in sedanje urbane aglomeracije v industrijskih pokrajinah severne Francije, Nemčije, Nizozemske in Belgije se bodo po pričakovanjih nadaljevale tudi v prihodnje. Pritiski na urbane aglomeracije po Evropi se bodo po pričakovanjih še okrepili, saj ljudje stremijo k izboljšanju svojega življenjskega standarda s preseljevanjem v kraje, v katerih so zaposlitvene priložnosti največje. Ta gibanja bodo še bolj obremenila komunalne infrastrukture in storitve, vendar bodo tudi ustvarila priložnosti za gradnjo bolj trajnostnih mest, ki bodo prilagojena gospodarskim, družbenim in okoljskim težnjam.

V tej nastajajoči povezavi se pričakuje porast evropskega prebivalstva približno do leta 2020, ko se bo število prebivalcev umirilo in nato upadalo. Vendar pa je pričakovati, da bo začelo število delovno sposobnih prebivalcev (starosti od 15 do 64 let) upadati nekaj let pred tem, po letu 2010, kar bo imelo posledice za ohranjanje zaposlenosti in inovacij. Vzporedno s tem bo opazno naraslo število starejših ljudi (nad 65 let). Vzorci potrošniškega povpraševanja starejših ljudi se pomikajo proti storitvam, kot so družbene aktivnosti in aktivnosti v prostem času, vključno s turizmom, ki imajo znatne okoljske učinke. Tako na primer skokovito naraščanje letalskega prometa, ki je najhitreje naraščajoči vir emisij toplogrednih plinov, delno odseva te demografske spremembe.

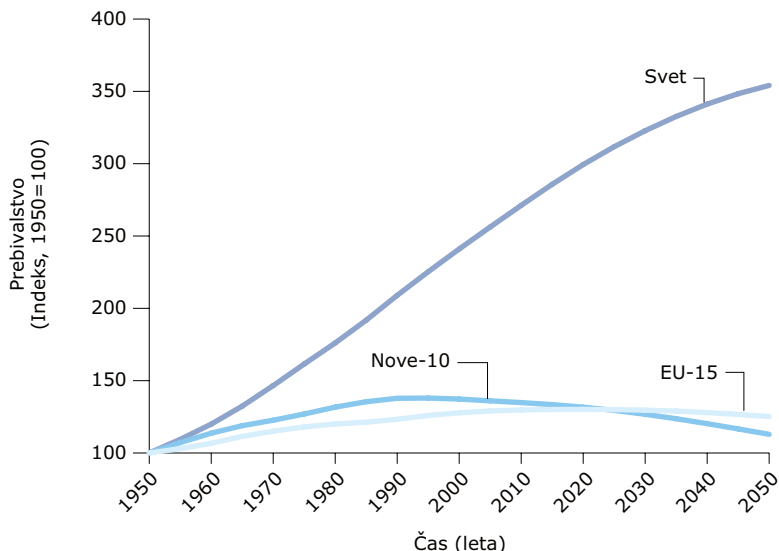
Evropsko prebivalstvo se stabilizira in stara, število gospodinjstev pa bo naraščalo hitreje. V Evropski uniji je njihovo število med letoma 1990 in 2000 ⁽⁴⁾ naraslo za 11 % in pričakovati je nadaljnjo rast. Večina novih gospodinjstev bo majhna, kar kaže na družbene spremembe in spremembe v življenjskem slogu, kot je naraščanje števila samskih in ločenih ljudi. Manjša gospodinjstva so manj učinkovita in zahtevajo več virov na prebivalca ⁽⁵⁾ kot večja gospodinjstva. Vse več manjših gospodinjstev tudi stopnjuje pritisk na zemljišča in pospešuje razmah pozidanih površin. Pričakuje se, da bo do leta 2020 več kot 80 % Evropejcev ⁽⁶⁾ živelo v mestih.

Nasprotno pa število evropskih podeželskih prebivalcev upada, in to dolgo opazovano gibanje se bo po pričakovanjih nadaljevalo ⁽⁷⁾. Pogosta posledica izseljevanja s podeželja je opuščanje kmetijskih zemljišč, gibanje, ki pomeni grožnjo zlasti na območjih z visoko naravovarstveno vrednostjo ⁽⁸⁾. Polnaravna in ekstenzivno obdelana kmetijska zemljišča so zelo občutljiva za spremembe, kot je opustitev paše in košnje, ki sicer prispevata k ohranjanju velike biotske raznovrstnosti na teh območjih. Te kmetijske tehnike so pogosto tudi najmanj donosne in zato ekonomsko občutljive za naraščanje cen in konkurenčnosti.

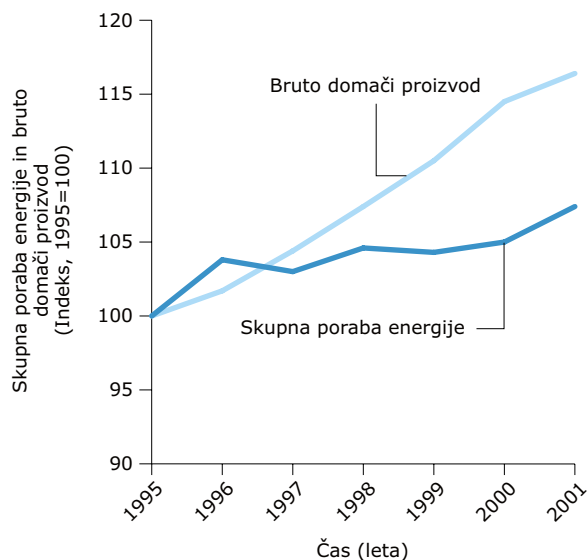
Rast prebivalstva

Evropsko prebivalstvo narašča počasneje in se stara. Novih 10 (°) držav sledi temu trendu; njihovo prebivalstvo bo po letu 2025 po pričakovanjih upadalo hitreje, kot v EU-15. V številnih državah je pričakovati upadanje prebivalstva do leta 2020. Izjeme so Velika Britanija, Francija, Nizozemska (s pričakovano rastjo 4–5 %) in Irska, kjer je napovedana 12 % rast. V celoti bo trend staranja verjetno ustvaril dodatne obremenitve okolja zaradi spreminjanja vzorcev porabe. Pričakuje se vzpon turizma in priložnostnih dejavnosti, ko bodo starejši ljudje uživali več let aktivnega, zdravega življenja dlje po upokojitvi. Trenutno izkazuje letalski promet, kjer je glavno gonilo turizem, največji vzpon med vsemi zvrstmi potniškega prometa.

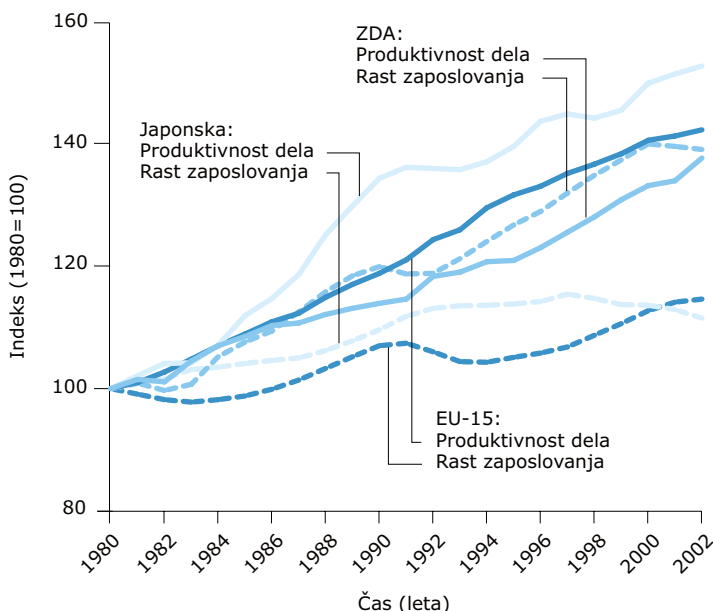
Poraba energije in bruto domači proizvod

Poraba energije narašča, vendar počasneje kot bruto domači proizvod (BDP). Med letoma 1995 in 2001 je poraba energije narasla za 7 %, BDP pa za 16 %. Težnja po varčevanju z energijo je splošno priznana. V sektorju oskrbe z energijo so priložnosti za izboljšave kratkoročno osredotočene na učinkovitejšo proizvodnjo iz zemeljskega plina, dolgoročno pa na povečanje soproduktne toplote in električne energije ter na decentralizirano proizvodnjo elektrike.

Težnja zaposlovanja v Evropi, na Japonskem in v Združenih državah

V zadnjih dvajsetih letih je bila stopnja rasti zaposlenosti v Združenih državah skoraj trikrat večja kot v EU-15 in skoraj štirikrat večja kot na Japonskem. Med letoma 1999 in 2002 je bila stopnja rasti največja v evropski petnajsterici (3.5 %) v primerjavi z ZDA (1 %) in Japonsko (- 2 %). Produktivnost dela v EU-15 je naraščala hitreje kot zaposlenost. Ta težnja je prisotna tudi v japonskem gospodarstvu. V ZDA pa sta produktivnost dela in rast zaposlenosti trdno povezani.

Skrb za Upravljanje z okoljem in naravnim bogastvom Evrope

je pomembno za zagotavljanje dolgoročnih možnosti za razvoj njenega gospodarskega in družbenega kapitala. Tako so npr. demografska in socialno-ekonomska gibanja pomembna pri povečanju izpostavljenosti družbe škodi, povezani z vremenom in podnebjem, zaradi dejavnikov, kot so stanovanjska gradnja na območjih, izpostavljenih poplavam in drugim tveganjem. Ocenjuje se, da v Evropi okoli tri četrtine gospodarske škode, ki jo povzročijo katastrofalni dogodki, izvira iz dogodkov, povezanih z vremenom in podnebjem. Po zelo previdnih ocenah znaša povprečna letna škoda okoli 10 milijard evrov in narašča.

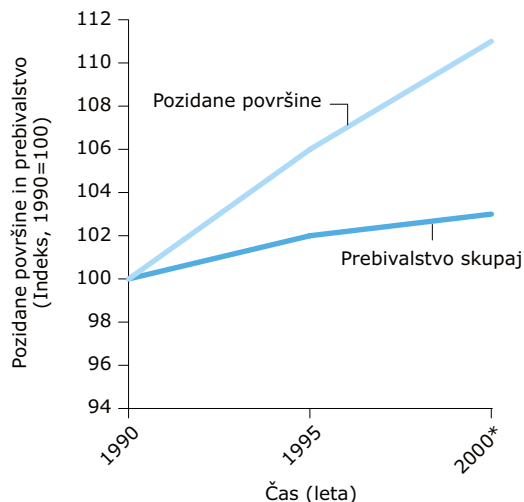
Poraba energije še vedno narašča, kar je zelo zaskrbljujoče zaradi vplivov na podnebje. Narašča zlasti povpraševanje gospodinjstev po elektriki in prevozu, in sicer s povečevanjem premoženja in naraščanjem števila majhnih gospodinjstev. Tehnologije čiščenja na izpustu so znižale emisije onesnaževal zraka iz proizvodnje električne energije, vendar je ob izčrpanju možnosti pri tehnologijah z nizkimi emisijami ogljika, kot so velike hidroelektrarne, potrebno raziskovanje drugih možnosti. Mednje bi lahko sodilo zmanjšanje porabe električne energije, in sicer z ukrepi, kot so zmanjšanje ovir in spodbujanje tehnologij, ki izkoriščajo obnovljive vire energije, ponovna presoja prometnih možnosti in obsežnejše financiranje raziskav alternativnih tehnologij.

Tudi zaradi ogromne količine odpadkov vidimo, da poraba virov narašča. Možnosti za njihovo obdelavo in odlaganje se zmanjšujejo s povečevanjem količine, zato narašča zaskrbljenost glede njihovega potencialnega vpliva. V številnih državah so postale odločitve o lokacijah sežigalnic zelo sporne. Možnosti odlaganja na deponijah so pogosto omejene prostorsko pa tudi zaradi strahu pred onesnaženjem tal in podtalnice in njegovimi vplivi na zdravje ljudi. Politična orodja za ravnanje z odpadki so neustrezna in jih je treba dopolniti s pristopi, ki spodbujajo razumnejšo rabo virov, in sicer s spreminjanjem proizvodnih in potrošniških vzorcev ter z inovacijami.

Naslednja poglavja dajejo podrobnejši vpogled v ta in še druga vprašanja, ki se tičejo okolja, in še zlasti v glavne sektorske dejavnosti, ki nanj najbolj vplivajo – kmetijstvo, promet in energetiko.

Pozidane površine

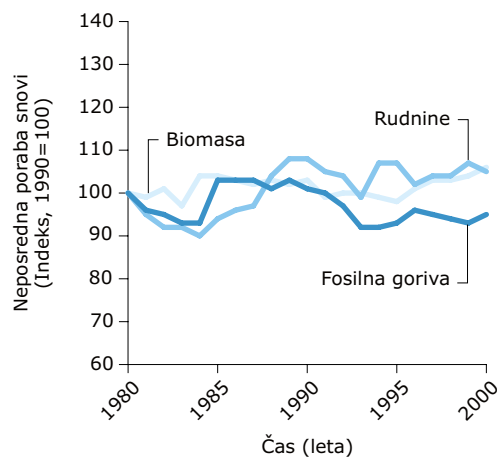
Pozidane površine se širijo po vsej Evropi in naraščajo mnogo hitreje kot prebivalstvo. Večina novih površin je nastala v škodo kmetijskim površinam, vendar pa posegajo tudi v gozdnate površine. Nadaljnjo širitev bo verjetno povzročilo zmanjšanje velikosti gospodinjstev, zaradi česar se povečuje njihovo število; povečano povpraševanje po cestah in odseljevanje s podeželja, ki povzroča pritok ljudi na že pozidana mestna območja. Pozidana območja imajo velik vpliv na funkcijo prsti. Kjer je bila zgornja plast prsti odstranjena med gradnjo, se prst po odstranitvi pozidane površine ne bo povrnila v uporabno stanje. Prst pa naj bi bila vir tudi za prihodnje rodove.

* Podatki za l.2000 ali zadnji, ki so na razpolago

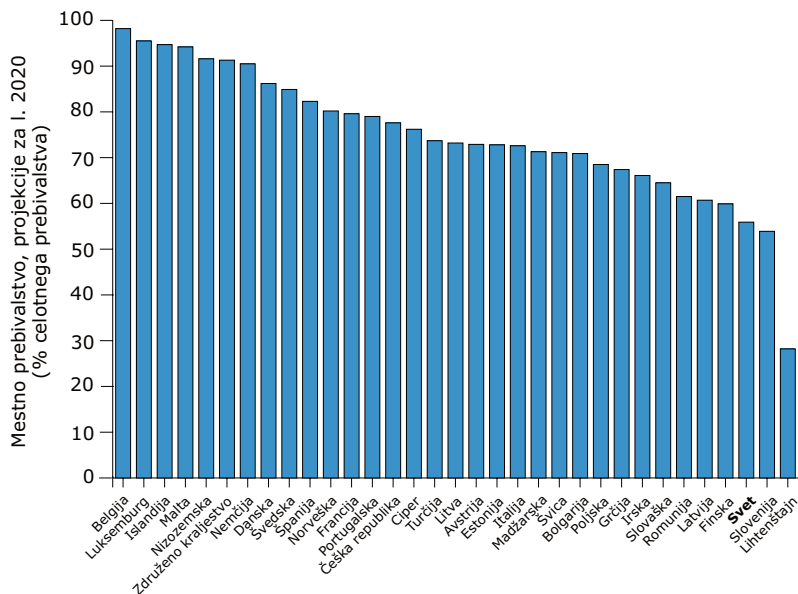
Neposredna poraba snovi

Neposredna poraba snovi (NPS) je merilo za snovi, ki jih porabi gospodarstvo. Kaže, kako uspešno se EU-15 pomikajo proti cilju, tj. pretrgati povezavo med porabo virov in gospodarsko rastjo. NPS se je v primerjavi z ravniyo iz zgodnjih osemdesetih let rahlo povečala na okoli šest milijard ton leta 2000. V drugi polovici devetdesetih let je ostala bolj ali manj enaka pri okoli 16 tonah na prebivalca. V NPS prevladujejo neobnovljivi materiali: njihov delež je bil v letih med 1980 in 2000 precej stanovitno okoli 75 %. Med njimi zavzemajo največji delež gradbene rudnine, ki presega 40 %.

Mestno prebivalstvo

Delež mestnega prebivalstva narašča. Napovedujejo, da bo do leta 2020 80 % Evropejcev živelo v mestih, v sedmih državah pa bo ta odstotek znašal 90 % ali več. Pritiski zaradi širjenja urbanizacije so tesno povezani z vprašanji prometa in porabe. Širjenje mestnih območij lahko povzroča tudi ekonomsko segregacijo, vidno v zanemarjenih območjih mestnih središč in na velikih obrobni območjih, na katerih pogosto najdemo podstandardne stanovanjske objekte. Širjenje mest lahko povzroča pritisk na mestno središče in mestne zelene površine, saj jim lahko spremenijo namembnost, razen če so ustrezno zaščitene s planskimi smernicami.

Kmetijstvo: vpliv na biotsko raznovrstnost

V novih državah članicah so precejšnja območja polnaravnega življenjskega prostora in z njim povezanih vrst, ki jih je treba ohraniti, mnoga med njimi pa ogroža intenzifikacija⁽¹⁰⁾ ali opuščanje zemlje. Trenutni izdatki držav članic za razvoj podeželja niso ustrezno usmerjeni v območja z bogato biotsko raznovrstnostjo.

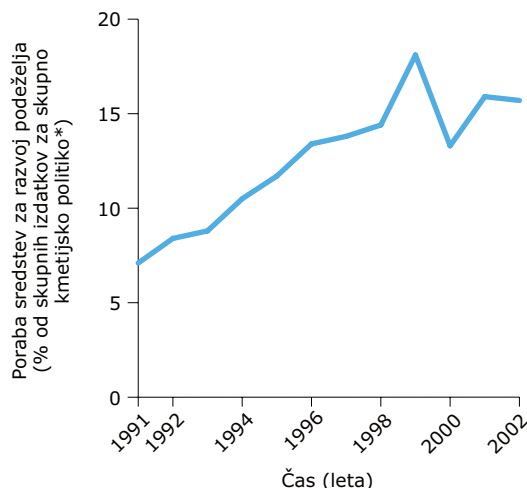
Evropsko podeželje je dolga stoletja oblikovalo kmetijstvo in velik del biotske raznovrstnosti v Evropi je nekako odvisen od kmetovanja. Kmetijstvo v Evropi je še vedno zelo raznovrstno, od intenzivnih monokultur, ki močno obremenjujejo okolje, do polnaravnih območij z ekstenzivnim kmetovanjem, ki povzročajo dosti manjše obremenitve. Da bi zaustavili izgubo biotske raznovrstnosti, je treba dragocena kmetijska zemljišča zavarovati. Leta 2003 so območja, ki so jih države članice razglasile za dragocene v skladu z Direktivo o pticah in Direktivo o habitatih⁽¹¹⁾, pokrivala manj kot eno tretjino kmetijskih območij z visoko naravno vrednostjo.

Skupna kmetijska politika pomeni okrog 50 odstotkov celotnega proračuna Evropske unije in vpliva na to, kako kmetje ravnaajo s svojo zemljo in rejnimi živalmi. V preteklosti so subvencije, ki so se izplačevale za pridelano tono pšenice ali glavo živine, spodbujale intenzivno kmetijsko proizvodnjo. Od zgodnjih devetdesetih let dalje so jih nadomestila izplačila denarnih dodatkov in uvedenih je bilo več ukrepov za razvoj podeželja, vključno z ukrepi, ki so pomembni za okolje, kot so kmetijsko-okoljski programi in podpora za neugodno ležeča področja. Tako je bila zagotovljena denarna pomoč za zaščito kmetijskih zemljišč z visoko naravno vrednostjo in podpora programa Life (Nature). Podporo za ta kmetijska območja bi bilo treba povečati, saj morajo mnogi kmetje zaradi padajočih cen kmetijskih pridelkov bodisi povečati proizvodno učinkovitost, kar vodi v intenzifikacijo in specializacijo kmetij, bodisi prenehati s kmetovanjem. Obe možnosti imata negativne posledice za okolje, predvsem za biotsko raznovrstnost.

Od leta 1990 je delež sredstev za razvoj podeželja v skupni kmetijski politiki narasel in je v letih od 2000 do 2002 znašal 13 odstotkov. Po pristopnih sporazumih je ta delež v desetih novih državah članicah precej večji kot v starih državah članicah in v letih od 2004 do 2006⁽¹²⁾ znaša približno polovico celotnih sredstev. Vendar bo v absolutnem smislu poraba sredstev za razvoj podeželja podobna (53 evrov na hektar v državah EU-15 in 45 evrov na hektar v novih državah članicah). Poleg večjega deleža iz celotnega kmetijskega proračuna je pomembna pravilna usmeritev izdatkov za razvoj podeželja, še posebej za kmetijsko-okoljske programe na območjih z veliko biotsko raznovrstnostjo.

Poraba sredstev za razvoj podeželja

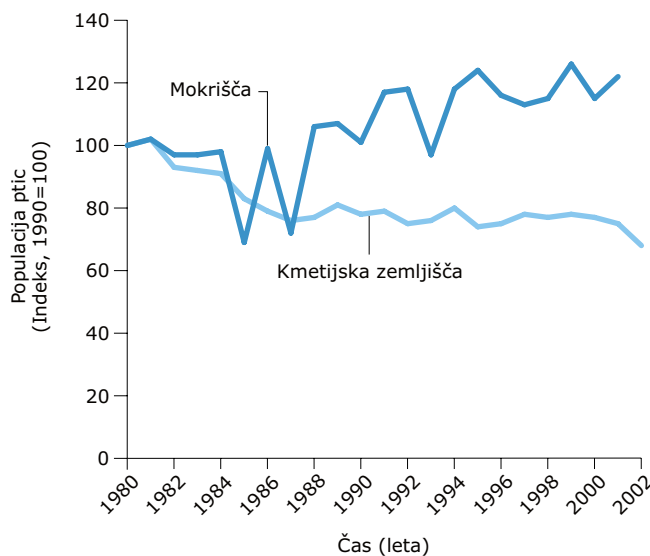
Delež izdatkov v proračunu za razvoj podeželja v skupni kmetijski politiki (SKP) je od leta 1991 počasi naraščal: za EU-15 je bil v povprečju 9 % (22 evrov na hektar) med 1991 in 1993 in je narasel na 13 % (53 evrov na hektar) v letih od 2000 do 2002. Okrog 30 do 40 % sredstev za razvoj podeželja je porabljenih za kmetijsko-okoljske načrte, vendar je obseg izdatkov zelo različen v različnih državah. Španija in Grčija, na primer, sta porabili okrog 4 evre na hektar v okviru kmetijsko-okoljskega načrta v letih od 2000 do 2002, izdatek Finske in Avstrije pa je znašal okrog 80 evrov na hektar. Na Finskem in v Avstriji pokrivajo kmetijsko-okoljski načrti več kot 70 % kmetijskih območij, v Španiji in Grčiji pa le okrog 5 %.

* Evropski kmetijski jamstveni in usmerjevalni sklad skupaj z sofinanciranjem iz držav članic

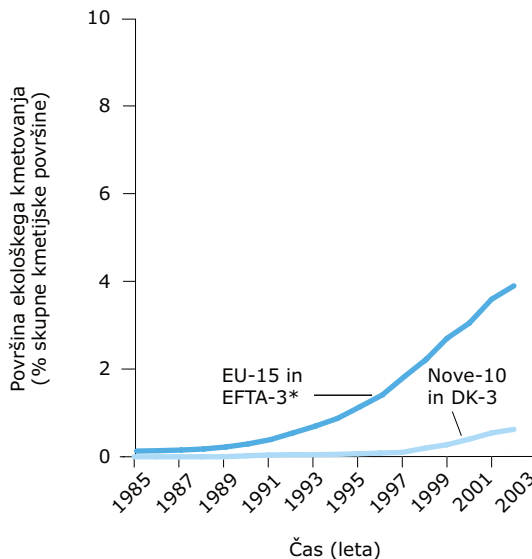
Populacije ptic

Populacije ptic na podeželju so se v zadnjih desetletjih bistveno zmanjšale. Podatki izvirajo iz leta 1980, vendar se je število verjetno močno zmanjšalo tudi v sedemdesetih letih. Nazadovanje populacije ptic na podeželju v 10 novih državah članicah in v 3 državah kandidatkah ni bilo tako izrazito kot v EU-15 predvsem zaradi manj intenzivnega kmetovanja v srednji in vzhodni Evropi. Močvirske ptice so ptice selivke: njihovo število se pogosto spreminja glede na temperaturo, v hladnih letih se jih vrne manj. Močvirske ptice prizadeneta tudi lov in evtrofikacija mokrišč.

Površina ekološkega kmetovanja

Pri ekološkem kmetovanju se ne uporabljajo kemična gnojila in pesticidi. Kmetovanje temelji na živalskem goju, kolobarjenju in takšnem obdelovanju zemlje, da se ohranja njena hranilnost, ter na boju s škodljivimi organizmi in rastlinskimi boleznimi. Pridelki pri ekološkem kmetovanju so nižji kot pri običajnem načinu kmetovanja, vendar pa se zmanjša nevarnost onesnaževanja vode z nitrati in na splošno poveča število prostoživečih živali. Delež ekoloških zemljišč v večini 10 novih držav in v 3 državah kandidatkah je precej manjši od 1 % zaradi pomanjkanja podpore države ter majhnega povpraševanja potrošnikov po ekoloških pridelkih. Vendar pa se je v celotnem EEA-31 območje ekološke pridelave povečalo za okrog štiri petine med 1997 in 2000, in sicer z 2.4 milijona na 4.4 milijona hektarjev.

* EFTA-4 razen Švice

Onesnaževanje voda: obvladovanje nitratov

Onesnaževanje s škropivi s kmetijskih zemljišč je še zmeraj poglaviti izvor nitratov v vodah. Nitrati še vedno uničujejo okolje, pripomorejo k evtrofikaciji obalnih in morskih voda in onesnaževanju pitne vode še posebej tam, kjer je prišlo do onesnaženja talne vode. Države članice so bile različno uspešne pri reševanju tega problema.

Onesnaževanje z nitrati v glavnem povzroča kmetijstvo. Če pridelki ne absorbirajo ⁽¹³⁾ umetnih gnojil in hlevskega gnoja ali se jih ne odstrani med spravljanjem pridelkov, lahko presežek nitratov pronica tako v talno vodo kot tudi v površinske vode. Vendar so ukrepi za zmanjšanje onesnaženosti z nitrati lahko učinkoviti. Najbolj se je izboljšalo na Danskem, kjer so konec osemdesetih uvedli nacionalni program za obvladovanje dušika, v katerem se povezujeta svetovanje kmetom in dodelitev letne 'zaloge' dušika za vsako kmetijo. Uveljavlja pa se ga z rednimi terenskimi pregledi.

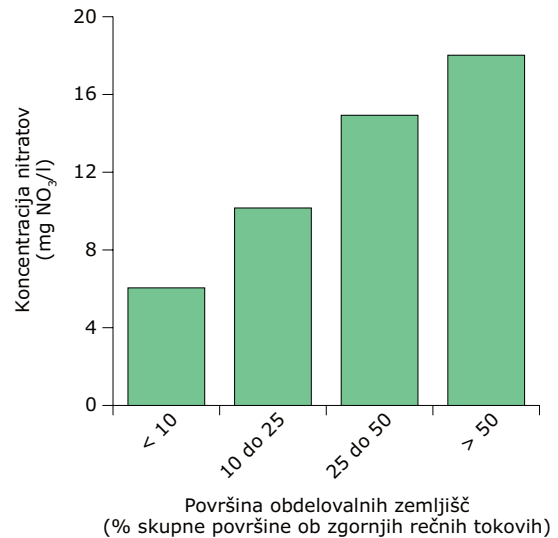
Precej časa lahko mine, preden se spremembe v kmetijskih postopkih pokažejo v kakovosti podtalnice, saj je odvisno tudi od vrste tal in posebnih hidrogeoloških razmer talne vode in vrhnjih plasti. Ker je starost talne vode lahko različna, in sicer od nekaj desetletij do tisočletij (čeprav je povprečna starost vode, ki se uporablja za pitje, 40 let), bo sedanje ravnanje prihodnjim generacijam zapustilo onesnaženo talno vodo. V okoli eni tretjini talne vode ⁽¹⁴⁾ so priporočene vrednosti vsebnosti nitratov presežene.

Stroški za zmanjšanje nitratov se gibljejo med 50 in 150 evrov na hektar na leto ⁽¹⁵⁾, kar je ocenjeno kot pet- do desetkrat ceneje od postopkov odstranjevanja nitratov iz onesnaženih voda. Iz raziskave iz leta 2002 ⁽¹⁶⁾ je razvidno, da postopki denitrifikacije pitne vode v Združenem kraljestvu stanejo 19 milijonov funtov na leto in da bi znašali celotni stroški Združenega kraljestva za doseg norm Evropske unije glede vsebnosti nitratov v pitni vodi ⁽¹⁷⁾ 199 milijonov funtov v prihodnjih 20 letih ⁽¹⁸⁾. Namesto onesnaževalcev (to je kmetov) skoraj vse stroške plačajo porabniki.

Kmetijske prakse so trenutno manj intenzivne v 10 novih članicah Evropske unije kot v stari petnajsterici. Če bo kmetovanje v novih članicah postalo intenzivnejše, kot je predvideno, se lahko koncentracije nitratov v površinskih vodah in v talni vodi povečajo. Uspešno izvajanje direktive Evropske unije o nitratih skupaj z dodatnimi potrebnimi ukrepi bo ključnega pomena, da se prepreči nastanek obsežnega, dolgoročnega in dragega problema onesnaževanja v teh državah v prihodnjih letih.

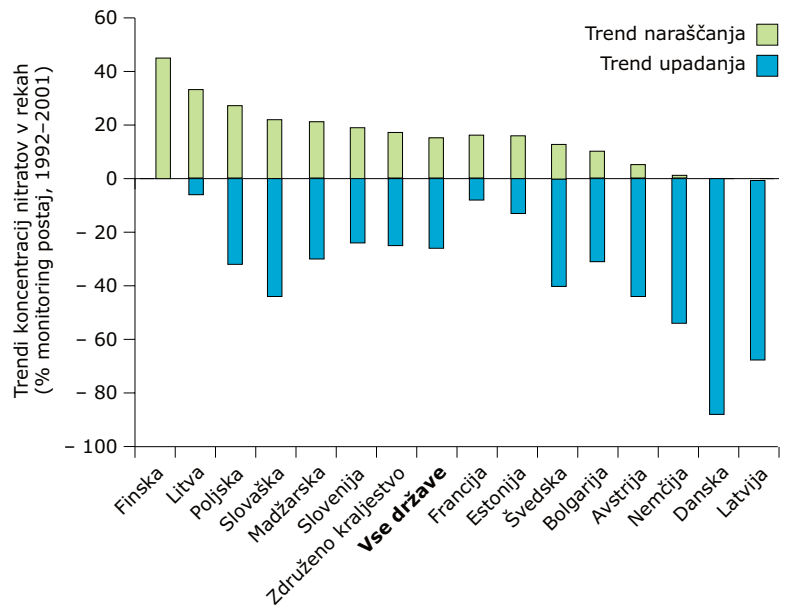
Obdelovalna zemljišča ob zgornjih rečnih tokovih

Koncentracije nitratov v rekah so povezane z deležem obdelovalnih površin ob zgornjih tokovih rek. Najvišje vrednosti so na območjih, na katerih uporabljajo velike količine dušikovih gnojil in hlevskega gnoja. Leta 2001 je bila vsebnost nitratov v rekah, ob katerih pokrivajo obdelovalne površine, več kot 50 % zgornjega povodja, trikrat višja kot v toku rek, ob katerih obdelovalne površine pokrivajo manj kot 10 %. Države članice morajo določiti t. i. nitratsko ranljiva območja in izvesti programe ukrepov direktive Evropske unije o nitratih, in sicer zmanjšati onesnaževanje voda, ki ga ti povzročajo.

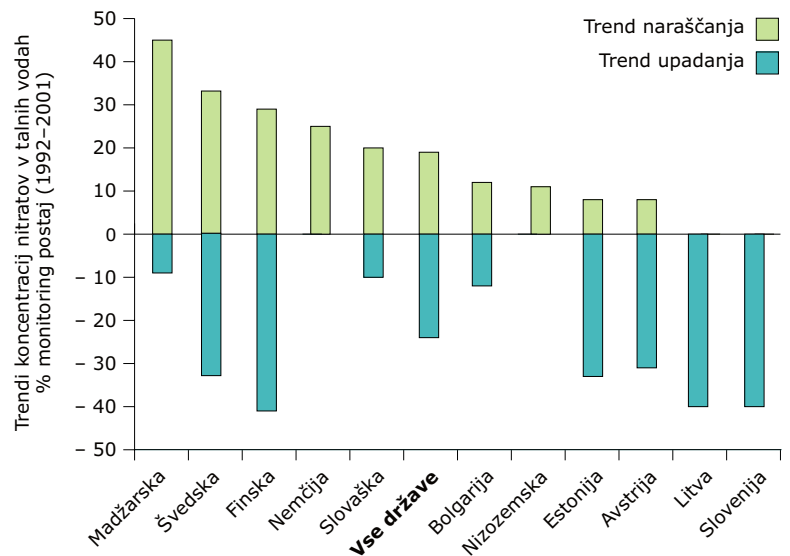
Koncentracija nitratov v rekah

Onesnaževanje rek z nitrati je večje v petnajsterici kot v novih desetih članicah (vendar je najnižje izmed vseh v nordijskih državah). To je odsev razlik v intenzivnosti kmetijstva in praksah. V letih 2000 in 2001 so koncentracije nitratov v rekah v štirinajstih evropskih državah (izmed 24 z razpoložljivimi podatki) presegle z direktivo EU o pitni vodi določene meje koncentracije nitratov, v petih rekah pa je bila celo presežena najvišja dovoljena koncentracija. Na splošno se koncentracija nitratov v rekah niža: 25 % postaj za opazovanje in spremljanje stanja na evropskih rekah je zaznalo znižanje med letoma 1992 in 2001. Vendar je okoli 15 % postaj na rekah v istem obdobju zaznalo povečanje koncentracije nitratov.

Koncentracija nitratov v talnih vodah

Onesnaževanje talne vode z nitrati na evropski ravni ostaja na enaki ravni. Ko pa podatke razčlenimo po državah, se v 24 % (od 142) teles talne vode koncentracije nitratov znižujejo, v 19 % primerih pa se zvišujejo. Najbolj opazno se zvišujejo na Madžarskem, Švedskem, Finskem in v Nemčiji. Povečanja so lahko odsev časa, ki preteče med spremembami kmetijskih praks in njihovim vplivom na kakovost talne vode, ali pa kažejo na potrebo po dodatnih ukrepih.

Narava: čim bolj povečati vrednost zavarovanih območij

Določanje območij za zavarovanje ogroženih vrst in habitatov je bilo vrsto let glavni element politike biotske raznovrstnosti, vendar pa je sedaj zaradi nasprotujočih pritiskov na razpoložljiva zemljišča določanje novih območij oteženo. V prihodnosti je treba varstvo narave usmeriti v ohranjanje biotske raznovrstnosti, v sektorske in okoljske politike ter čim bolj povečati koristnost obstoječih zavarovanih območij. Več skrbi je treba posvetiti tudi zaščiti morske biotske raznovrstnosti.

Od leta 1970 je zaradi postopnega uvajanja nacionalne zakonodaje o varstvu narave močno naraslo število nacionalnih parkov. Države so morale določiti območja za zavarovanje tudi na podlagi mednarodnih listin in listin Evropske unije ⁽¹⁹⁾.

Tako obstaja sedaj v 31 državah članicah Evropske agencije za okolje skoraj 600 različnih kategorij zavarovanja in več kot 42 000 posameznih zavarovanih območij. Konec leta 2003 so območja, ki so bila po Direktivi o pticah določena kot posebna zavarovana območja ali predlagana kot območja v interesu Skupnosti po Direktivi o habitatih, pokrivala okrog 15 % ozemlja Evropske unije.

Poleg tega so bila v vseh lokalnih morjih in na obalah mnogih evropskih držav oblikovana morska zavarovana območja. Vendar pa ostaja velik prepad med zaščito morskih in obalnih območij. Morska območja je treba zavarovati glede na bogastvo njihove biotske raznovrstnosti, kar pa je lahko v navzkrižju z drugimi uporabami, vključno z ladijskim prometom in ribolovom. Zato je dogovarjanje o ustrezni stopnji zavarovanja in njegovem izvajanju pogosto težavno.

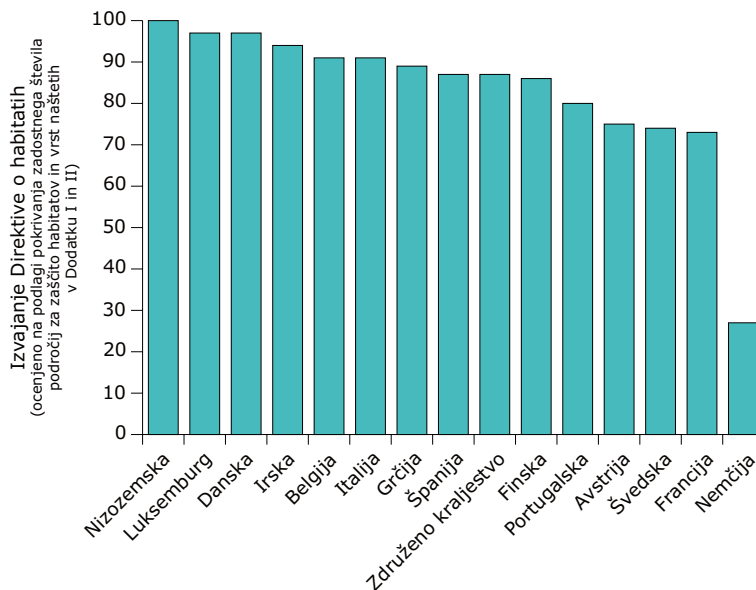
Zavarovana območja ne smejo biti izolirana od skupnosti in ekonomskih dejavnosti znotraj in zunaj njih ⁽²⁰⁾. Da bi se kar najbolj povečala njihova vrednost, je treba zavarovana območja vključiti v širšo rabo krajine ter jih povezati z drugimi podobnimi območji. Povezana območja zagotavljajo vrstam možnost preživetja, tako da se lahko ob motenjah in podnebnih spremembah selijo. Takšno povezovanje lahko omogoči tudi omrežje Natura 2000.

Sedaj je manj prostora za določanje novih varovanih območij, ker se varovanje biotske raznovrstnosti spopada z naraščajočimi in navzkrižnimi pritiski na razpoložljiva zemljišča. Politike bodo morale temu posvetiti več pozornosti, tako da bodo čim bolj povečale vrednost že zavarovanih območij ter z vključevanjem zadev v zvezi z biotsko raznovrstnostjo v sektorske politike (npr. kmetijsko-okoljski ukrepi ali trajnostne gozdarske politike) ter v druge okoljske politike.

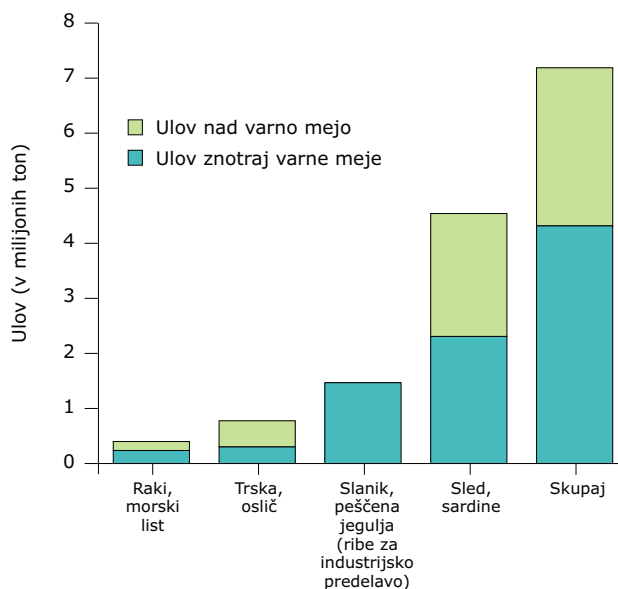
Izvajanje direktive o habitatih

Od novembra 2003 je več kot 80 % habitatov in vrst, ki so uvrščeni v direktivo EU o habitatih, ustrezno ⁽²¹⁾ zajetih v območja, ki so jih predlagale države članice. Splošen napredek je dober: Nizozemska je na primer dosegla 100-odstotno ustreznost. Novembra 2003 je Nemčija dosegla le 27-odstotno ustreznost, vendar pa naj bi se na podlagi predlogov, če bodo uradno potrjeni, število območij podvojilo in obseg ustreznosti povečal. Kazalec prikazuje napredek v predlaganih kopenskih območjih za zavarovanje ciljnih habitatov in vrst iz direktive. Za prihodnja poročila bodo razviti kazalci stanja zavarovanja habitatov in vrst znotraj območij.

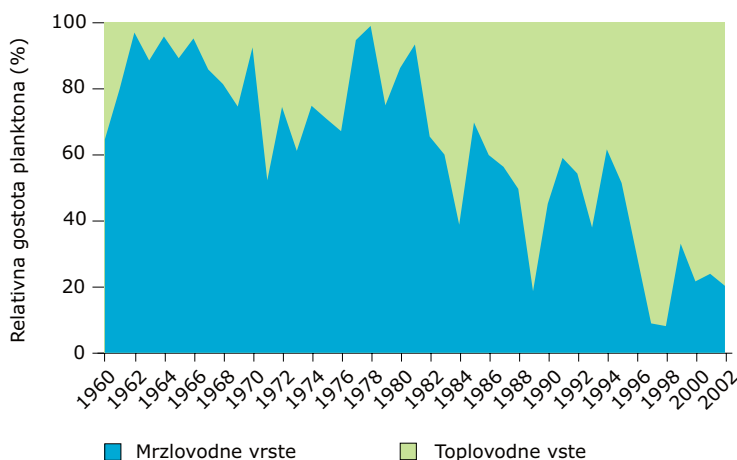
Ulov rib nad varno mejo

Več kot 60 % ulova rib v Evropi presega varne meje, to je obseg, nad katerim se biomasa, ki se odstrani z ribolovom, ne nadomešča več z rastjo populacije. Ribolov na odprtem morju znaša skoraj dve tretjini vsega ulova; približno polovica tega ulova pa je zunaj varnih meja. Delež ulova za industrijsko predelavo znaša nadaljnjih 20 % od skupnega obsega. Ribe so pomembne za širše morsko okolje, ki je izpostavljeno obremenitvam zaradi ladijskih prevozov, onesnaževanja, obalne eutrofikacije in sprememb podnebja. Zato bo nadaljevanje prekomernega ribolova verjetno povzročilo bistvene spremembe v celotnem morskem ekosistemu.

Gostota živalskega planktona

V zadnjih desetletjih se je relativna gostota živalskega planktona v Severnem morju povečala. Gostota toplovodne vrste ceponožca *Calanus helgolandicus* se je povečala dvakrat bolj kot mrzlovodna vrsta *Calanus finmarchicus*. Ti podatki prikazujejo splošno premeščanje populacij živalskega planktona proti severu zaradi spremenjenih podnebnih razmer. Sestava morskega ekosistema v Severnem morju se je spreminjala od sredine leta 1980, kar je neposredno vplivalo na populacije rib in na ribolov. Po napovedih se bo zaradi splošnega segrevanja sestava ekosistemov v oceanih pospešeno spreminjala, zaradi česar se bodo toplovodne vrste premikale proti območjem na višjih zemljepisnih širinah.

Podatki o dveh vrstah ceponožcev, najdenih v osrednjem Severnem morju
 V toplih vodah: *Calanus helgolandicus*
 in v mrzlih vodah: *Calanus finmarchicus*

Odpadna embalaža: količina še vedno narašča

Preprečevanje nastajanja je že dolgo najvažnejša prednostna naloga politike ravnanja z odpadki v Evropski uniji: recikliranje in ponovno uporabo odpadkov je treba spodbujati samo takrat, kadar se ni mogoče izogniti ustvarjanju odpadkov. Kljub temu pa je Evropa malo napredovala pri preprečevanju nastajanja odpadne embalaže. Čeprav je veliko držav izpolnilo cilje glede recikliranja, ki so bili zastavljeni z Direktivo o odpadni embalaži iz leta 1994, se količina odpadne embalaže še vedno povečuje.

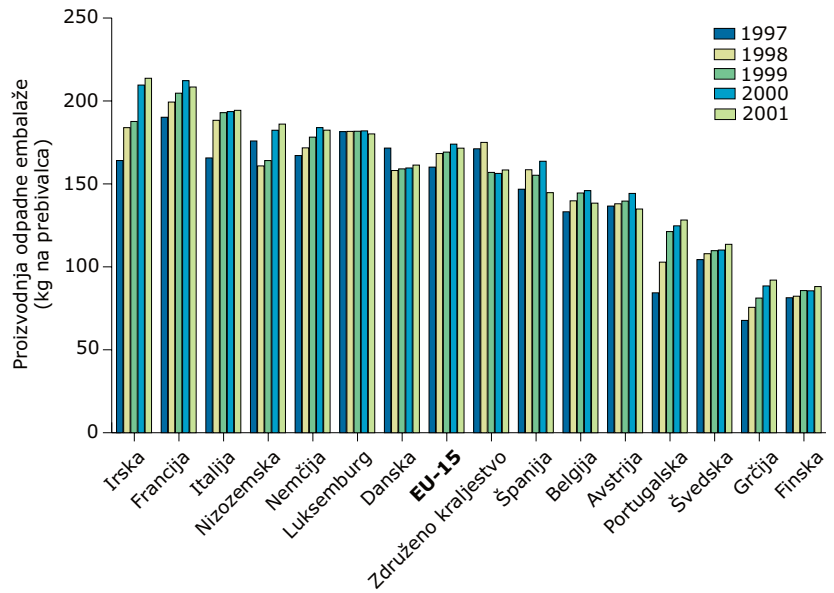
Podatki kažejo, da v Evropi celotna količina odpadkov še vedno narašča. Celotno količino odpadkov sestavlja več tokov odpadkov. Največ jih nastane v gradbeništvu in pri rušenju, toda odpadna embalaža je najbolj dokumentirana kar zadeva nastale in obdelane količine. Proizvodnja odpadne embalaže je tesno povezana z gospodarsko rastjo in vzorci porabe. Od leta 1997 do 2001 se je količina odpadne embalaže povečala v desetih od petnajstih starejših državah članicah EU, v Evropski uniji skupaj pa za 7 %. Po napovedih se bodo količine odpadne embalaže v prihodnosti verjetno še naprej znatno povečevale ⁽²²⁾. Delno lahko to povečanje pripišemo sorazmerno večji količini odpadne embalaže v manjših gospodinjstvih pa tudi povečanju notranjega trga in torej večji potrebi po prevažanju embaliranega blaga. Zaradi vse večjega poudarka na varovanju zdravja in varnosti živil se je povečala tudi količina embalaže za hrano.

Direktiva Evropske unije o odpadni embalaži (94/62/ES) obravnava ravnanje z odpadno embalažo na splošno, pri tem pa poudarja recikliranje in predelavo in zanju postavlja količinske cilje. Začetna analiza ⁽²³⁾ kaže, da je v nekaterih državah (na primer v Italiji in na Irskem) direktiva pozitivno vplivala na ravnanje z odpadno embalažo. V nekaterih državah z visokimi stopnjami recikliranja in predelave (na primer na Danskem in v Avstriji) ⁽²⁴⁾ pa je imela pravna ureditev le malo vpliva, saj so bili tam sistemi ravnanja z odpadki uvedeni, še preden je direktiva začela veljati. Na splošno so bile države, ki so uvedle kombinacijo instrumentov, najbolj učinkovite pri doseganju svojih ciljev. Direktiva je bila spremenjena in dopolnjena januarja 2004. Ker pa ne vsebuje nobenih ciljev za preprečevanje odpadkov, ima lahko le posreden učinek.

V zadnjem času se sprašujemo, ali je recikliranje kot strategija za bolj smotrno uporabo virov ⁽²⁵⁾ ustrezna. Kljub temu pa je recikliranje v večini primerov boljše za okolje kot energetska predelava ali odlaganje odpadkov. Ker se cena recikliranja povečuje z odstotkom recikliranega materiala, bo primerjava stroškov (vključno z eksternimi stroški) alternativnih možnosti verjetno omejila možnosti za stalno povečevanje recikliranja. Pridelava manjših količin odpadkov mora še naprej ostati glavni cilj.

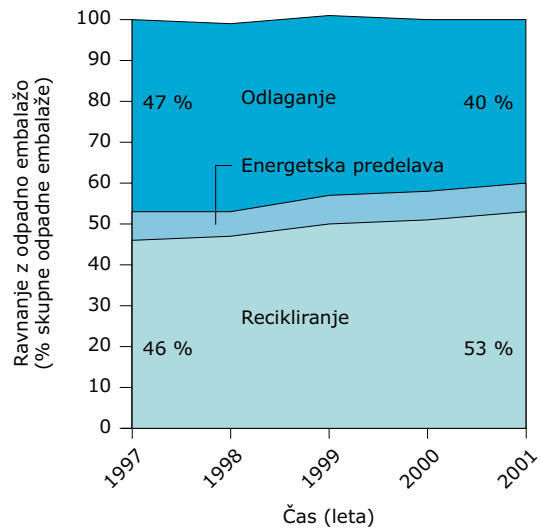
Proizvodnja odpadne embalaže

Od leta 1997 do 2001 se je celotna odpadna embalaža v EU-15 povečala za 7 %. Med letoma 2000 in 2001 je celotna količina nekoliko upadla predvsem zaradi 12-odstotnega znižanja v Španiji, vendar je prezgodaj, da bi povedali, ali to pomeni trajno spremembo. Količine odpadne embalaže se od države do države zelo razlikujejo, verjetno zaradi različnih metodologij izračunavanja. Poleg tega nekatere države poročajo le o štirih ključnih materialih, za katere morajo države članice zagotoviti podatke – plastiko, steklo, kovino in papir. Druge poročajo o vseh embalažah vključno z lesom, zaradi česar se celotna teža znatno poveča.

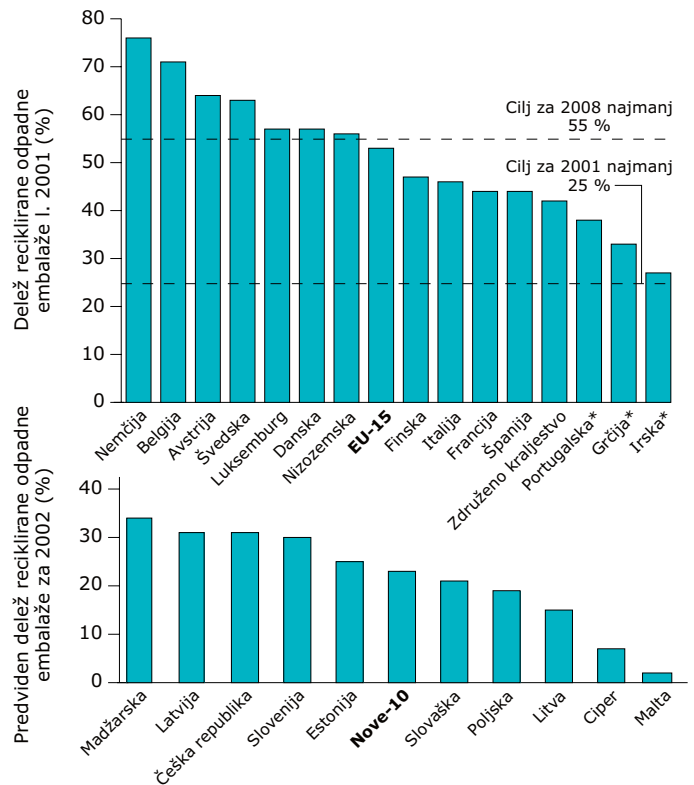
Ravnanje z odpadno embalažo

Vse večji delež odpadne embalaže se predeluje. Glavni obliki predelave sta recikliranje in sežiganje za pridobivanje energije. Sežiganje je v nekaterih državah pogosto, na primer na Danskem in Nizozemskem, v drugih, na primer v Nemčiji in Avstriji, pa se bolj uporablja recikliranje. Spremenjena in dopolnjena direktiva, ki je bila sprejeta januarja 2004, bo učinkovito omejila obseg za sežiganja in drugih metod predelave razen recikliranja. V nekaterih državah bo zato treba precej spremeniti zbiranje in razvrščanje odpadkov. Cilji iz direktive naj bi bili doseženi do konca leta 2008.

Delež reciklirane odpadne embalaže

Vse države članice so dosegle cilj, tj. recikliranje vsaj 25 % vse odpadne embalaže do leta 2001 (za Grčijo, Irsko in Portugalsko so bili določeni nižji cilji in daljši časovni okvir). V spremenjeni in dopolnjeni direktivi je cilj za recikliranje povišan na vsaj 55 % vse odpadne embalaže. Več držav, zlasti 10 novih članic, je še daleč od izpolnitve tega cilja. Nekatere države, vključno z Estonijo, Ciprom, Litvo, Malto, Poljsko in Slovaško pa tudi Irsko, bodo morale več kot podvojiti delež, ki so ga reciklirale leta 2002. 10 novih članic je dobilo več dodatnih let za izpolnitev ciljev recikliranja.

* Podaljšanje roka in zmanjševanje ciljev

Trajnostna energija: pred nami je še dolga pot

Skupna poraba energije se še naprej hitro povečuje, kar Evropi otežuje uresničevanje ciljev glede podnebnih sprememb. Če bi intenzivneje izkoriščali energetske učinkovitost in energijo iz obnovljivih virov, bi lahko bistveno prispevali k bolj trajnostnemu energetskega sistema. Za doseg tega pa bodo potrebne temeljite spremembe v celotnem gospodarstvu.

Skupna poraba energije se v 25 državah članicah od sredine osemdesetih let povečuje in pričakovati je, da se bo takšno gibanje tudi nadaljevalo. Napoveduje se, da bodo fosilna goriva, ki so glavni vir emisij toplogrednih plinov, v Evropi ostala glavni vir energije nadaljnjih trideset let. Kljub določeni rasti energije iz obnovljivih virov v absolutnem smislu ni pričakovati, da bi se delež tako pridobljene energije bistveno povečal, za delež jedrske energije pa se napoveduje zmanjšanje, ki bo posledica moratorijev in politik postopnega opuščanja v več državah. Prehod na trajnostno energijo bo zahteval večje prihranke energije, večjo energetske učinkovitost in večjo proizvodnjo energije iz obnovljivih virov v vseh sektorjih.

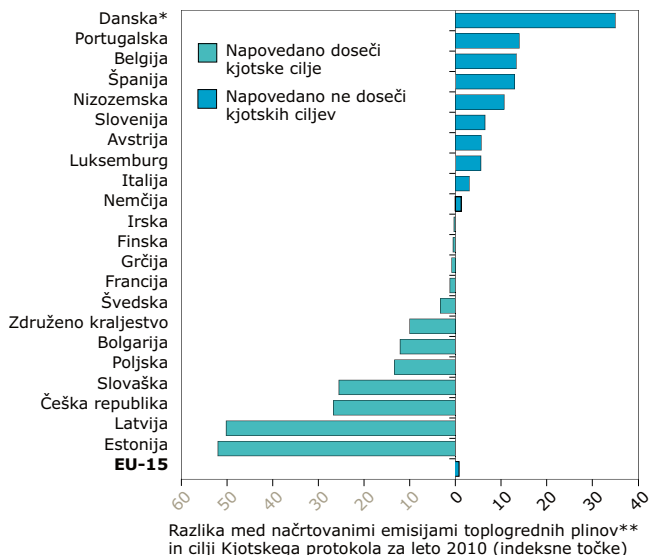
Za izpolnitev evropskih in nacionalnih ciljev za leto 2010 bo potrebna precejšnja rast energije iz obnovljivih virov, kar bo zahtevalo tudi nadaljnjo podporo. Ustvarjanje ugodnih razmer za obnovljive vire energije je ključna zahteva za povečanje njihovega tržnega deleža. Potreben je portfelj različnih političnih ukrepov, vključno z določitvijo ciljev politike po letu 2010, da bi zagotovili dolgoročno varnost naložb, izvedbene podporne programe in 'ureditev cen' ob celoviti vključitvi zunanjih stroškov v cene energije (npr. z ukinitvijo subvencij, ki škodujejo okolju).

Večja podpora obnovljivim virom energije bo spodbudila inovativnost in nove tehnologije. Nedavno predlagana direktiva o energetske storitvah ⁽²⁶⁾ je še en korak v pravo smer. Njen namen je zmanjšati porabo energije z določitvijo obveznih ciljev držav članic, da na leto prihranijo 1 odstotek energije, zagotovljene med letom 2006 in 2012 ⁽²⁷⁾ ⁽²⁸⁾. Ker pa je izboljšave, ki so bile od leta 1991 dosežene pri energetske učinkovitosti, mogoče šteti kot približevanje cilju, obstaja nevarnost, da se države članice, ki so pokazale največji napredek, ne bodo čutile zavezane bistvenim dodatnim prizadevanjem, čeprav imajo še vedno precejšen potencial v energetske učinkovitosti.

Ocenjuje se, da obstaja danes v petnajstih starih državah članicah EU potencial za 20-odstotno povečanje energetske učinkovitosti na stroškovno učinkovite načine, v desetih novih pa je ta odstotek še višji. Ta potencial je treba uresničiti, da se premakne Evropo v trajnostno energetske prihodnost.

Načrtovani napredek v skladu s cilji Kjotskega protokola

Napovedi kažejo, da z obstoječimi in načrtovanimi domačimi politikami mnoge države članice ne bodo dosegle svojih dogovorjenih ciljev in da EU-15 ne bo dosegla svojega skupnega cilja (- 8 odstotkov). Vendar pa so od oblikovanja tega kazalca novembra 2003 mnoge države uvedle dodatne ukrepe in spreminjajo svoje napovedi. Trenutno vseh deset novih držav, vključno s Slovenijo, pričakuje, da bodo obstoječe domače politike in ukrepi zadostovali za doseg njihovih ciljev. Promet je sektor z največjim napovedanim povečanjem emisij v EU-15. V evropskem programu podnebnih sprememb je bilo opredeljenih kar nekaj vseevropskih politik in ukrepov ⁽²⁹⁾, ki bi ob svojem celovitem uresničevanju morali zadoščati za doseg cilja EU. Države članice za doseg svojih ciljev lahko uporabijo tudi druga sredstva v skladu s Kjotskim protokolom ⁽³⁰⁾.

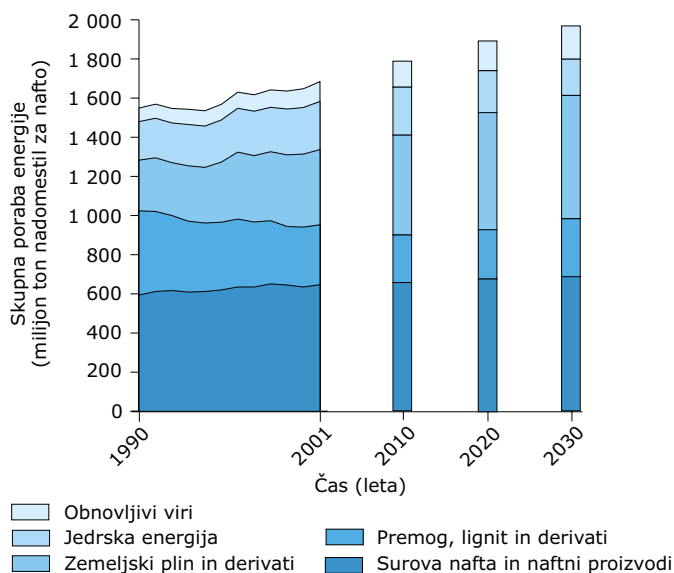

* Danska prilagodi podatke o emisijah za leto 1990 v elektro gospodarstvu

** L. 2004 morajo vse države Evropski komisiji predložiti posodobljene projekcije

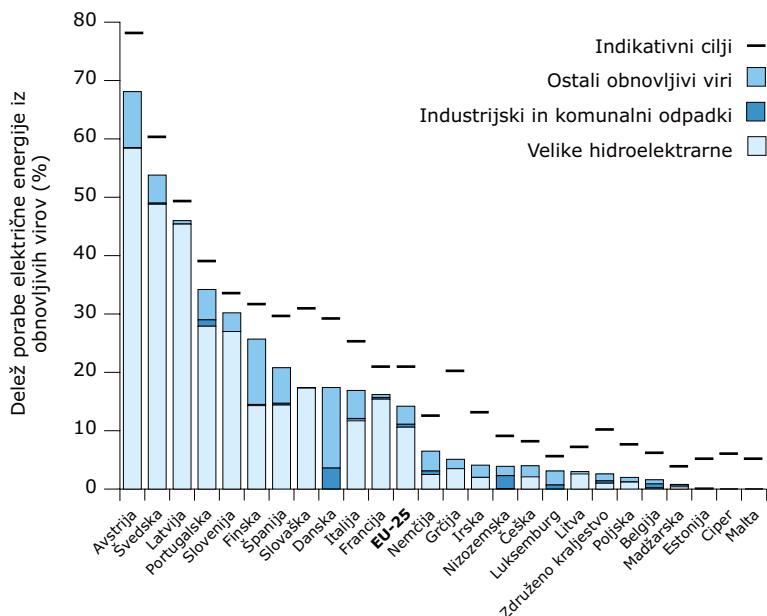
Skupna poraba energije po vrstah goriva

Skupna poraba energije v EU-25 se je povečevala od sredine devetdesetih let in napoveduje se, da se bo ta težnja tudi nadaljevala. V mešanici goriv trenutno prevladujejo fosilna goriva z 80-odstotnim deležem in pričakovati je, da se bo ta delež v naslednjih tridesetih letih še nekoliko povečal. Kljub določeni rasti v absolutnem smislu se pri deležu energije iz obnovljivih virov ne pričakuje pomembnejšega povečanja, kar se tiče jedrske energije pa je načrtovano upadanje.

Delež porabe električne energije iz obnovljivih virov

Delež elektrike, pridobljene iz obnovljivih virov, se je v kosmati porabi električne energije v EU-25 povečal z 12 odstotkov leta 1990 na 14 odstotkov leta 2001. Potrebno pa bo še precejšnje povečanje za izpolnitev zadanega cilja, to je 21 odstotkov do leta 2010. Trenutno so programi velikih hidroelektrarn tisti, ki zagotavljajo največ električne energije, pridobljene z obnovljivimi viri (okrog 85 odstotkov), vendar pa ti zaradi okoljskih pomislekov in pomanjkanja razpoložljivih lokacij ne bodo prispevali k prihodnjim povečanjem. V prihodnosti bo treba pridobivati elektriko iz drugih obnovljivih virov, kot so veter, biomasa, sončna energija in majhne hidroelektrarne.

Promet: ceno je treba določiti ob upoštevanju vseh stroškov

Povpraševanje po prevozu, zlasti cestnem, se hitro povečuje. To povečanje vpliva na mnoga druga področja, vključno s porabo energije, podnebnimi spremembami in zdravjem ljudi. Ločevanje povpraševanja po prevozu od gospodarske rasti je bilo več let ključni cilj prometne politike EU, vendar pa se bodo morali rezultati šele pokazati.

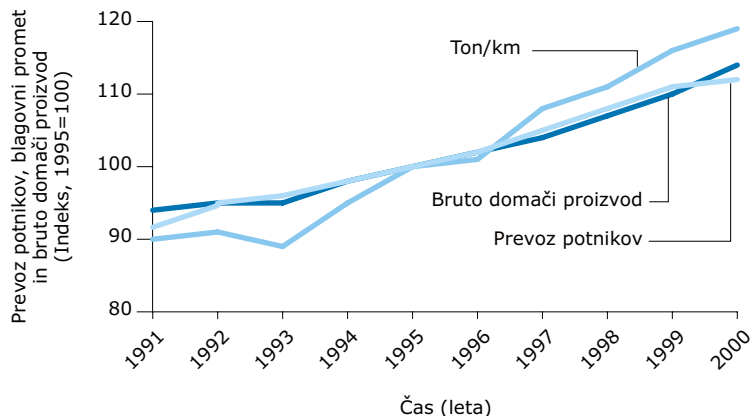
Obseg tovornih prevozov se povečuje hitreje od rasti gospodarstva (približno 3 odstotke na leto v primerjavi z 2 odstotkoma; podatek velja za 15 starih držav članic EU) ⁽³¹⁾. To je pravzaprav vseevropski vzorec proizvodnje in porabe, ki spremlja širitev notranjega trga EU. Potniški prevoz raste po enaki stopnji kot gospodarstvo. Zračni prevoz se povečuje za 6 do 9 odstotkov na leto tako v starih kot novih državah članicah EU. Sočasno se tržni deleži prevoza, kot sta železniški in avtobusni prevoz, povečujejo po komaj omembe vredni stopnji, če sploh se.

Možnosti za obvladovanje okoljskih vplivov prevoza vključujejo prilagoditev cen, da se bodo v celoti upoštevali zunanji stroški prometa in spodbujanje inovacij z izboljšanim urejanjem in finančnimi spodbudami. Prilagoditev politike, da bo tržni delež posamične vrste prevoza odseval tudi njene vplive na okolje, bi pomenila vzpostavitev tesnejše povezave med cenami, ki jih plačajo uporabniki, ter celotnimi notranjimi in zunanjimi stroški prevoza. Cene so pomemben dejavnik za upravljanje povpraševanja v tržnem gospodarstvu in v prometu sta pomembna za uporabnike tako raven kot struktura cen. Predpisi za obravnavanje vprašanj, kot sta onesnaževanje zraka (npr. drobni delci) in hrup, lahko skupaj z naložbenimi pobudami spodbudijo inovacije za čistejši, varnejši in tišji prevoz. To bi hkrati pomagalo znižati tudi zunanje stroške.

Jasno je, da cene prevoza ne pokrijejo v celoti zunanjih stroškov, ki jih povzročajo prevozne dejavnosti, čeprav ni soglasnega mnenja, koliko točno bi bilo treba plačati. V nasprotju s prizadevanji so se variabilni stroški cestnega tovornega prevoza med letoma 1998 in 2001 pravzaprav znižali. Najpomembnejši variabilni element je obdavčevanje goriva, vendar pa so cene goriva že več kot dvajset let ostale v enakem cenovnem razponu. Uresničevanje določanja cen ob upoštevanju vseh stroškov bi pomagalo zmanjšati vpliv na okolje, tako kot je pripeljala ureditev onesnaževal zraka do precejšnjih zmanjšanj pri reguliranih emisijah.

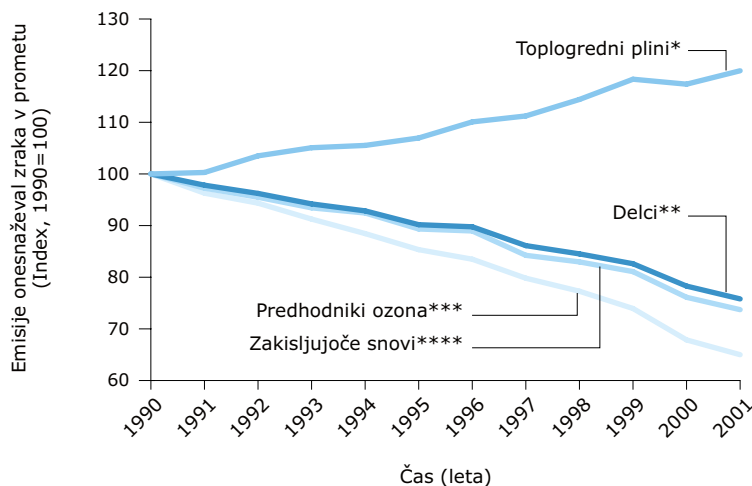
Rast prometa in bruto domači proizvod

Doslej pri relativnem ločevanju povpraševanja po prevozu od gospodarske rasti ni bilo nobenega uspeha niti v tovarnem niti v potniškem prometu. S 3 odstotki na leto se tovorni promet povečuje hitreje od bruto domačega proizvoda (BDP), ki se poveča za približno 2 odstotka na leto. Potniški promet se povečuje po približno enaki stopnji kot BDP. Razlogi so sicer zapleteni, vendar predvsem povezani s socialno-ekonomskimi dejavniki, kot je širitev notranjega trga EU, ki spodbuja tovorni promet. Pri potniškem prevozu je razlog predvsem večja uporaba avtomobilov pri prevozu na delo, za prosti čas in turizem.

Emisije onesnaževal zraka v prometu

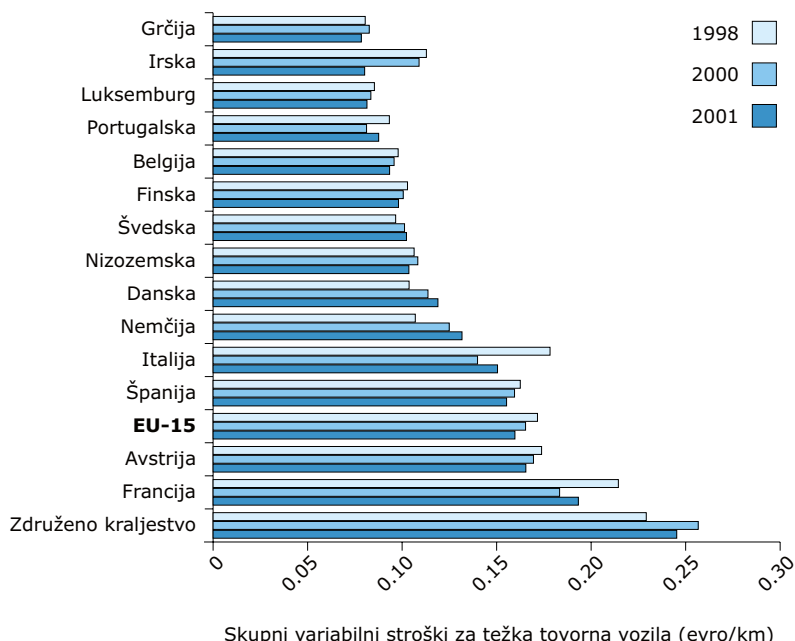
Emisije ogljikovega dioksida se še naprej povečujejo, saj povpraševanje po prevozu presega zmanjševanje emisij, povezanih z energijo. Zmanjšanje lebdečih delcev (24 %), ogljikovega monoksida (46 %), dušikovih oksidov (24 %), hlapljivih organskih spojin (47 %) in svinca (100 %) je deloma rezultat inovacij v tehnologiji, deloma pa sprememb v sestavi goriva. Prišlo bo do novih izboljšav, saj bodo v prihodnjih letih začeli veljati še strožji predpisi, stara vozila pa se umikajo novim. Drugače pa je z žveplovim dioksidom: velika zmanjšanja pri emisijah v cestnem prometu (61 %) so se izravnala s podobnim povečanjem emisij v mednarodnem pomorskem prometu. Tako se je izpostavljenost ljudi žveplovemu dioksidu v bistvu zmanjšala, vendar pa to ne velja za emisije na splošno.

* O, CO₂, N₂O, CH₄ (95 % CO₂)
 ** PM₁₀
 *** NO_x, NMVOCs
 **** SO_x, NO_x, NH₃

Napredek pri pristojbinah glede na razdaljo za težke tovornjake na avtocestah

Višina variabilnih stroškov za cestni prevoz blaga se je v mnogih državah članicah EU med letoma 1998 in 2001 znižala. Na splošno so se variabilni stroški v EU-15 v tem obdobju zmanjšali za 7 odstotkov. To je deloma posledica protestov, ki so jih proti dvigu cen goriva septembra 2000 organizirala podjetja, ki se ukvarjajo s tovornim prevozom, kmetje in ribiči. V vrednostnem smislu je davek na dizelsko gorivo še vedno najpomembnejše sredstvo. Poleg tega več držav članic EU, npr. Nemčija, Avstrija in Združeno kraljestvo, načrtujejo uvedbo pristojbin, ki bodo temeljile na razdalji. To bo prispevalo k znižanju neto zunanjih stroškov cestnega prevoza za okolje.

Skupni variabilni stroški za težka tovorna vozila (evro/km)

Onesnaževanje zraka: ogroža zdravje v mestih

Visoke koncentracije ozona v prizemni plasti in drobnih delcev povzročajo zdravstvene težave v mestih. Kljub zmanjšanju emisij pa veliko evropskega mestnega prebivalstva ostaja izpostavljenega koncentracijam teh onesnaževal, ki presegajo ravni, določene za varovanje zdravja ljudi. Potrebno je nadaljnje zmanjšanje onesnaževanja, zlasti ker je vedno več dokazov o vplivih na zdravje pri koncentracijah pod sedanjimi dovoljenimi vrednostmi.

Onesnaževala zraka, ozon v prizemni plasti in trdni delci so povezani s svojimi deljenimi prekurzorji ⁽³²⁾, namreč z dušikovim oksidom (NO_x) in nemetanskimi hlapnimi organskimi spojinami (NMVOC). Vdihavanje ozona in delcev ima škodljive učinke na zdravje ljudi. Ti poslabšajo razmere za dihanje in povzročajo bolezni, kot so astma (zaradi krajše izpostavljenosti), ter dihalne in kardiovaskularne bolezni kot tudi prezgodnjo smrtnost (zaradi daljše izpostavljenosti) ⁽³³⁾. Njihov učinek se verjetno sešteva, vsaj kratkoročno ⁽³⁴⁾.

Te vplive na zdravje povzroča visoka koncentracija, ki se pojavlja zlasti v mestnih območjih srednje, vzhodne in južne Evrope. Pri delcih se visoke ravni pojavljajo vse leto, ozon pa večinoma med poletnimi meseci. Ravni ozona so bile še posebej visoke med poletnim vročinskim valom leta 2003. Nekateri ljudje so bolj občutljivi na visoke koncentracije ozona in na lebdeče delce kot drugi. Najhujši učinki so ponavadi vidni pri otrocih, astmatikih in starejših pa tudi pri tistih, ki telovadijo na prostem.

Kljub nedavnim zmanjšanjem emisij tako ozona kot drobnih lebdečih delcev (za 30 % od leta 1990 in za 36 % leta 2001) se predvideva, da je do 45 % evropskega mestnega prebivalstva še vedno izpostavljenega koncentracijam, ki onesnažujejo in ki presegajo mejne vrednosti, in do 30 % koncentraciji nad ciljnim ravnimi za varnost zdravja ljudi. Dosedanje zmanjšanje emisij je večinoma posledica uvedbe katalizatorjev na avtih in izvajanja direktive EU o topilih iz industrije.

Obstaja vedno več dokazov o škodljivih vplivih na zdravje tudi zaradi koncentracij trdnih delcev in ozona, ki so nižje od vrednosti, ki so trenutno določene za varnost zdravja ljudi. Potekajo tudi razprave v okviru programa EU Čisti zrak za Evropo ⁽³⁵⁾, ki utegne povzročiti, da se o sedanjih mejnih vrednostih ponovno razmisli in se jih po možnosti zniža. Obravnavani predlogi vsebujejo določitev dolgoročnih ciljev za zmanjšanje za leto 2020 tako za koncentracijo onesnaženosti zraka kot tudi za emisije onesnaževal. Preučujejo se tehnološki ukrepi, možnosti za obvladovanje povpraševanja in ekonomski instrumenti.

Izpostavljenost mestnega prebivalstva ravnem onesnaževanju nad mejnimi vrednostmi EU

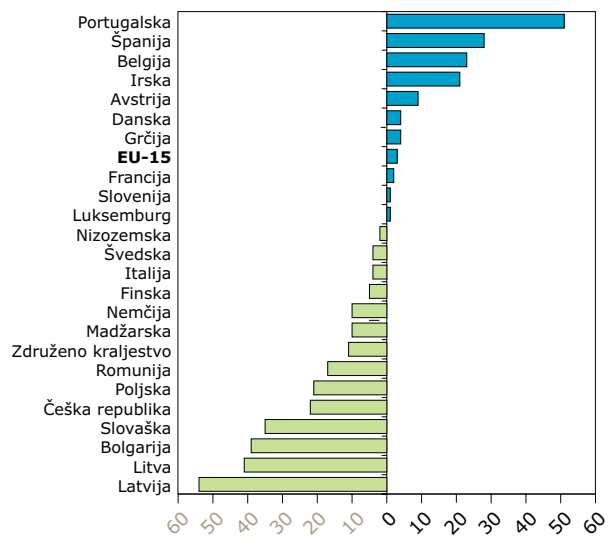
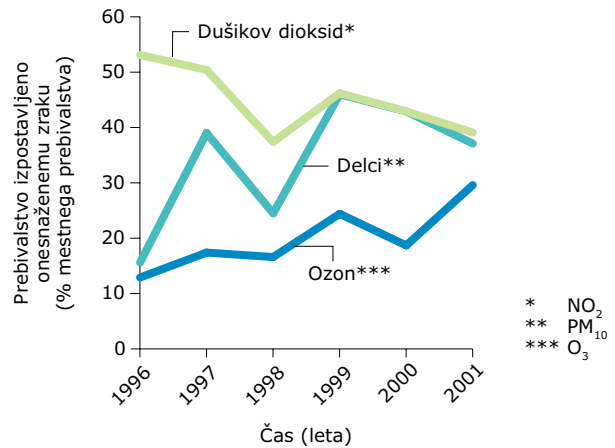
Evropski sistem za kakovost zraka Airbase vsebuje podatke za lebdeče delce (PM₁₀ drobci s premerom 10 µm ali manj), ozon in dušikov dioksid. Med letoma 1996 in 2001 je bilo 25 do 45 % mestnega prebivalstva izpostavljenega koncentraciji delcev nad mejno vrednostjo EU in 20 do 30 % prebivalstva koncentracijam ozona nad ciljno vrednostjo EU za ozon. Mestno prebivalstvo, za katerega je mogoče narediti ocene izpostavljenosti, se je v istem obdobju povečalo z 51 na 103 milijone ljudi. Zanesljivost podatkov se je tako bistveno spremenila, vendar sta potrebni nadaljnja geografska razširitev nadzora in poročanje o podatkih iz celotne Evrope, zlasti za trdne delce (PM_{2,5}). Zanesljivost podatkov se je torej bistveno povečala, toda podatki za obdobje od 1996 do 2001 ne omogočajo zanesljivih sklepov o gibanjih izpostavljenosti ozonu in delcem.

Emisije predhodnikov ozona

Med letoma 1990 in 2001 so se emisije predhodnikov ozona v prizemni plasti zmanjšale za 30 % v EU-15 in za 43 % v 10-tih novih državah članicah. Cestni prevoz je glavni vir predhodnikov ozona (39 % vseh emisij). Drugi pomembni viri so raba energije (sežig) in raba topil v industriji in gospodinjstvih. Zmanjšanje emisij je zlasti posledica uvajanja katalizatorjev v novih avtomobilih (zmanjšanje emisij dušikovih oksidov) in izvajanja direktive EU o topilih (ki omejuje emisije nemetanskih hlapnih organskih spojin v industrijskih postopkih). Več držav še ni izpolnilo svojih ciljev, zaradi česar so bistvena zmanjšanja emisij nujna. Emisije predhodnikov ozona so se povečale na Cipru in v Turčiji ter zmanjšale v Estoniji, vendar niso prikazane, ker te države nimajo ciljev.

Izpostavljenost mestnega prebivalstva: geografske razlike

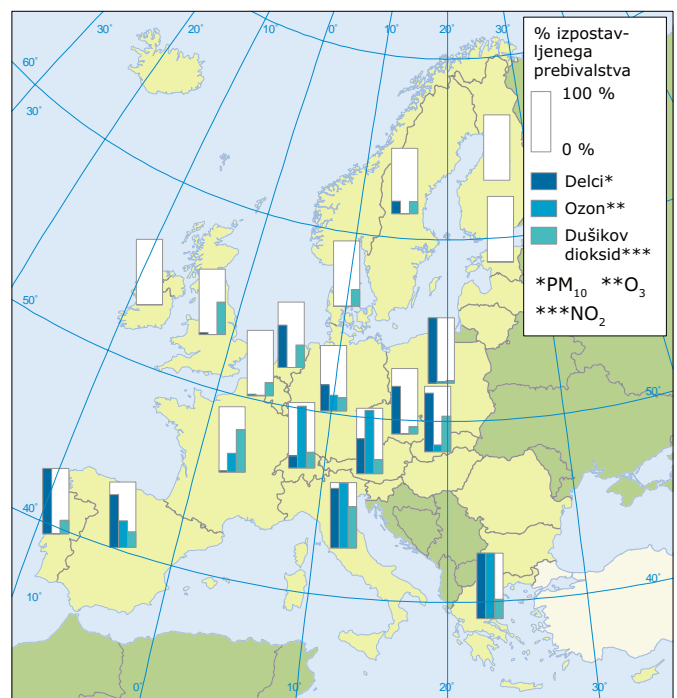
Na izpostavljenost mestnega prebivalstva koncentracijam onesnaževal nad mejnimi in ciljnimi vrednostmi močno vplivajo podnebne razmere. Meje ozona so presežene predvsem v državah srednje in južne Evrope; pri delcih (PM₁₀) se to dogaja predvsem v delih Evrope, v katerih je suho in kontinentalno podnebje. PM₁₀ je manj pogosta težava v bolj namočenih, pomorskih državah, saj so padavine najbolj učinkovit način odstranjevanja delcev aerosola iz zraka. Koncentracije dušikovega dioksida (NO₂), ki presegajo letno mejno vrednost, so opazne skoraj izključno na mestnih nadzornih postajah, zlasti na tistih blizu gostega cestnega prometa.

Razlika med emisijami predhodnikov ozona* in cilji, zastavljenimi v Nacionalni direktivi o zgornji meji emisij in v Goteborškem protokolu (razdalje v indeksnih točkah med emisijami in linearno potjo do cilja)

- V letu 2001 je država na poti, da doseže zastavljene cilje
- V letu 2001 država ni na poti, da doseže zastavljene cilje

*NO_x in NMVOCs

Podnebne spremembe: dokazov o vplivih je čedalje več

Po ocenah strokovnjakov se bodo podnebne spremembe po svetu in v Evropi v naslednjih 100 letih nadaljevale. Da bo Evropa dosegla svoje kratkoročne cilje glede emisij, bodo potrebna znatna zmanjšanja emisij toplogrednih plinov v ozračje. Poskrbeti moramo tudi za prilagoditvene ukrepe za obvladovanje negativnih posledic podnebnih sprememb.

Bitka s podnebnimi spremembami je ključna okoljevarstvena prednostna naloga Evropske unije. Raste tudi nivo morske gladine (do 0.2 metra v preteklem stoletju), rast pa se bo po ocenah še nadaljevala. Opazni so vplivi na ledenike, saj se v vseh ledeniških regijah po Evropi razen v eni ledeniki umikajo ⁽³⁶⁾.

Posledice podnebnih sprememb zajemajo gospodarsko škodo, ki nastane zaradi vremenskih in podnebnih pojavov, kot so poplave, neurja in suše. V Evropi se je takšna škoda znatno povečala v preteklih dvajsetih letih in v devetdesetih letih dosegla v povprečju kar 10 milijard evrov. Število vsakoletnih katastrofalnih dogodkov, povezanih z vremenom in podnebjem, se je v 90-ih v primerjavi s prejšnjim desetletjem v Evropi podvojilo, dogodki, nevezani na podnebje, kot so na primer potresi, pa so ostali nespremenljivi. Kar štirje od petih dogodkov z največjo gospodarsko škodo so se zgodili po letu 1997.

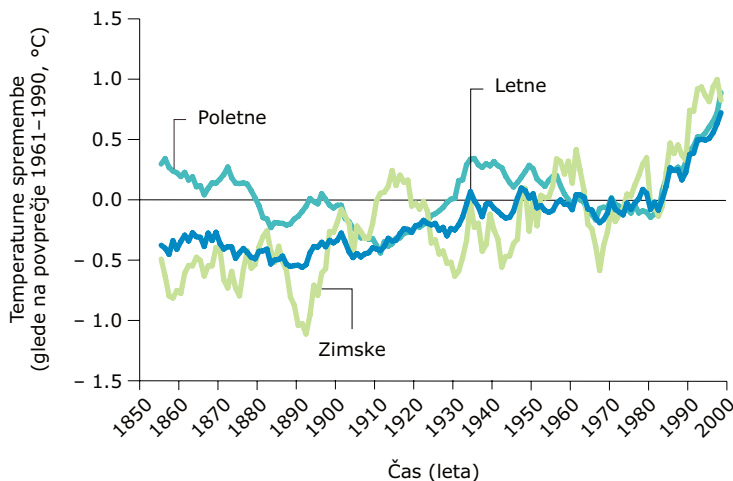
Drugi vplivi zajemajo 10-dnevno podaljšanje povprečne rastne dobe v Evropi v zadnjih dvajsetih letih. Vendar pa ocene kažejo, da naj bi se ta pozitivni razvoj v nekaterih območjih nevtraliziral s povečanim tveganjem vodnega primanjkljaja, ki lahko škodi vegetaciji. Te spremembe v podaljšanju rastne dobe lahko narekujejo prilagoditvene ukrepe in spremembe v kmetijski strategiji in strategiji varstva narave.

Kjotski protokol je industrijskim državam zadal nalogo, da do obdobja od 2008 do 2012 znižajo emisijske vrednosti toplogrednih plinov do 5 % pod nivojem iz leta 1990. Zadnje raziskave pa potrjujejo predvidevanja, da naj bi za dolgoročno ublažitev podnebnih sprememb v svetu bilo potrebno veliko večje zmanjšanje emisij v ozračje ⁽³⁷⁾. Precejšnje število držav članic Evropske unije si je postavilo indikativne cilje za znatno znižanje lastnih emisij. Velika Britanija in Nemčija imata vsaka zase v načrtu do leta 2050 in 2030 znižati obseg emisij iz 1990 do 60 % oziroma 30 %.

Četudi bi Evropi in drugim regijam v prihodnjih nekaj desetletjih uspelo znatno znižati lastne emisije toplogrednih plinov v ozračje, se bodo podnebne spremembe po ocenah strokovnjakov nadaljevale še v prihodnjih stoletjih, saj mine veliko časa, preden strategije zmanjšanja emisij vplivajo na koncentracije toplogrednih plinov v ozračju in torej tudi na podnebje. Zaradi omenjenega dejstva je poleg zmanjšanja toplogrednih emisij potrebna tudi prilagoditev na podnebne spremembe ne samo v državah v razvoju, ki so najbolj ranljive, temveč tudi v Evropi.

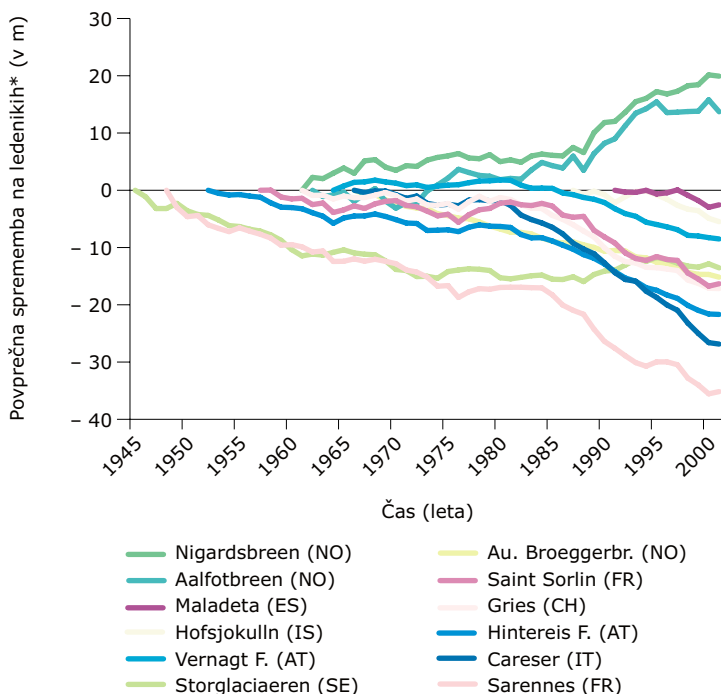
Temperaturna nihanja v Evropi

V preteklih 100 letih se je povprečna svetovna temperatura dvignila za 0.7 (± 0.2) °C. Devetdeseta leta prejšnjega stoletja so bila najtoplejše obdobje, 1998, 2002 in 2003 pa najtoplejša leta. Evropa se je s porastom za 0.95 °C po letu 1900 segrela močneje od svetovnega povprečja. Cilj Evropske unije za omejevanje rasti svetovne temperature do 2.0 °C nad predindustrijskimi nivoji bo po pričakovanih presežen okoli 2050. Vplivi podnebnih sprememb večinoma niso določeni s povprečno letno temperaturo, temveč s sezonsko temperaturo. Kot primer, začetek in konec rastne sezone sta določena s pomladnimi in jesenskimi temperaturami, spremembe zimske temperature pa so pomembne za stopnjo preživetja vrst pozimi.

Povprečna sprememba na evropskih ledenikih

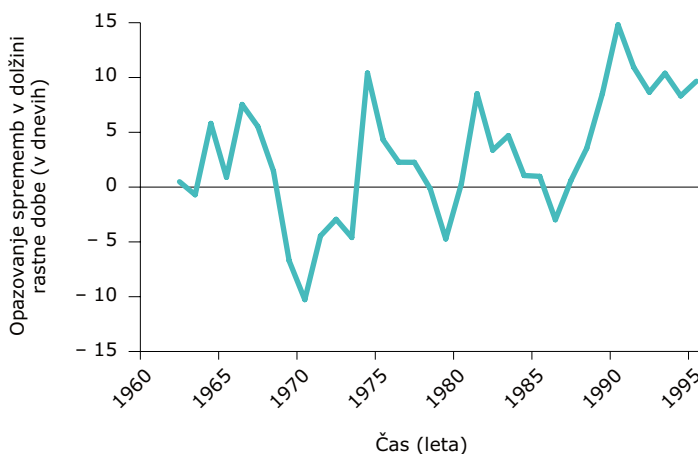
Ledeniki se umikajo v vseh evropskih ledeniških regijah razen na Norveškem skladno s svetovnimi gibanji. Norveški obalni ledeniki se razširjajo zaradi povečane količine snega pozimi. Od 1850 do 1970 so ledeniki v evropskih Alpah izgubili približno tretjino svoje površine in polovico svoje mase. Po 1980 so izgubili še dodatnih 20 do 30 % ledu. Trenutno umikanje ledenikov sedaj presega ravni zadnjih 10 tisoč let. Zelo verjetno je, da se bo umikanje ledenikov še nadaljevalo. Do 2050 naj bi tako izginilo približno 75 % ledenikov v švicarskih Alpah. Približno za 0.3 % na leto se zmanjšuje tudi obseg ledu v Arktičnem oceanu. To gibanje se opaža zadnjih 25 let ⁽³⁸⁾.

* Specifična neto porazdelitev (zbirna): t.j. neto sprememba je količina ledu izražena kot enaka količina tekoče vode porazdeljene po površini ledenika (m/leto)

Opazovanje sprememb v dolžini rastne dobe

Povprečna letna rastna doba se je v večini evropskih regij v preteklih dvajsetih letih podaljšala za približno 10 dni, daljšanje pa se bo v prihodnosti tudi še nadaljevalo. Zelena biomasa (iglavci in listavci) rastlinstva se je povečala za 12 %, kar kaže na povečano rast v rastlinskem svetu. Ti blagodejni učinki zviševanja temperature na rast rastlin pa naj bi se izenačili s povečanim tveganjem primanjkljaja vodnih zalog, ki bi škodil vegetaciji. Nekatere poljščine in drevesa potrebujejo nizke zimske temperature za pomladansko brstenje. Tem vrstam je na območjih, na katerih postaja zimska temperatura previsoka, rast onemogočena. Ta baza podatkov ne pokriva Francije, Italije, Španije in Portugalske.

Viri podatkov

Poglavje	Ime kazalcev v Signalih EEA 2004	Viri informacij
Evropa v 2004: Okoljska perspektiva	Rast prebivalstva	Sekretariat Združenih narodov, Enota za prebivalstvo na Oddelku za ekonomske in socialne zadeve
	Poraba energije in bruto domači proizvod	Eurostat
	Težnja zaposlovanja v Evropi, na Japonskem in v Združenih državah	Letna makroekonomska baza podatkov (Ameco), DG ECFIN, Evropska Komisija
	Pozidane površine	EEA, Corine Land Cover Eurostat
	Neposredna poraba materiala	Eurostat
	Mestno prebivalstvo	Sekretariat Združenih narodov, Razdelek za prebivalstvo na oddelku za ekonomske in socialne zadeve
Kmetijstvo: Vpliv na biotsko raznovrstnost	Sredstva, uporabljena za razvoj podeželja	Evropska komisija
	Populacije ptic	Evropski svet za popis ptic (EBCC); Wetlands international, international waterbird census
	Območje organskega kmetovanja	Valižanski inštitut za podeželske zadeve
Onesnaževanje vode: Obvladovanje nitratov	Plodna zemlja v zgornjih rečnih tokovih	Evropska agencija za okolje (Eurowaternet)
	Koncentracija nitratov v rekah	Evropska agencija za okolje (Eurowaternet)
	Koncentracija nitratov v podtalnici	Evropska agencija za okolje (Eurowaternet)
Narava: Povečanje vrednosti zavarovanih območij	Izvajanje direktive o habitatih	Svet Evrope UNEP/WCMC (World Conservation Monitoring Centre) EEA, CDDA (zbiranje originalnih podatkov EEA) DG Okolje (Direktive o habitatih in pticah)
	Ulovi rib nad varno mejo	DG Ribištvo, Evropska komisija
	Številčnost živalskega planktona	M. Edwards; Sklad Sir Alisterja Hardyja za oceansko znanost
Odpadna embalaža: Še vedno se povečuje	Proizvodnja odpadne embalaže	DG Okolje
	Ravnanje z odpadno embalažo	DG Okolje
	Delež reciklirane odpadne embalaže	DG Okolje
Trajnostna energija: Pot je še dolga	Načrtovani napredek k ciljem Kiotskega protokola	UNFCCC DG Okolje (EU GHG mehanizmi za spremljanje)
	Skupna poraba energije po tipu goriva	Eurostat, Projekcije Evropske komisije PRIMES
	Obnovljivi viri energije kot delež porabe energije	Eurostat, Nacionalna tehnična univerza v Atenah za projekcije
Promet: Potrebna je celotna lastna cena	Rast prometa in bruto domači proizvod	Eurostat, DG TREN, UNECE, Evropska konferenca ministrov za promet (ECMT)
	Emisije prometa onesnaževalcev zraka	Evropska agencija za okolje, UNFCCC/EMEP
	Napredek z dajatvami, povezanimi z razdaljo, za težka tovorna vozila na avtocestah	DG TREN, Evropska konferenca ministrov za promet

Poglavje	Ime kazalcev v Signalih EEA 2004	Viri informacij
Onesnaževanje zraka ogroža zdravje v mestih	Izpostavljenost mestnega prebivalstva ravnem onesnaževanja nad zgornjo mejo EU	DG Okolje (Izmenjava informacij in odločitev), letalsko oporišče Eurostat
	Emisije predhodnikov ozona	UNECE/CLRTAP/EMEP UNFCCC DG Okolje (mehanizem za spremljanje, direktiva NEC) Eurostat
	Izpostavljenost mestnega prebivalstva geografske razlike	DG Okolje (Izmenjava informacij in odločitev), Airbase, Eurostat
Podnebne spremembe: Rastoči dokazi vplivov	Temperaturna nihanja v Evropi	Enota za raziskave podnebja, Univerza East Anglia, Norwich, Združeno kraljestvo
	Povprečna sprememba pri evropskih ledenikih	Frauenfelder, 2003 (Svetovna služba za nadzor ledenikov)
	Spremembe v dolžini rastne dobe	Menzel, 2002

Kakovost podatkov

Poglavje	Ime indikatorja	Povezava z osrednjo skupino indikatorjev (da/ne)/(Ime)	Zajema države	Zadnji podatki	Kakovost podatkov	
Evropa v 2004: Okoljska perspektiva	Rast prebivalstva	ne	EEA-31	projekcija iz l. 2000 za obdobje do 2050	★★★	
	Poraba energije in bruto domači proizvod	da	Skupna poraba energije	EU-25	2000	★★★
	Primerjava rasti zaposlovanja in produktivnosti dela v Evropi, na Japonskem in v Ameriki	ne		EU-15	2002	★★★
	Zazidane površine	da	Površina	19 držav	2000 (ali zadnji razpoložljivi podatki)	★★
	Neposredna poraba materiala	ne		EU-15	2000	★★
	Mestno prebivalstvo	ne		EEA 31	2020 (napoved)	★★★
Kmetijstvo: Vpliv na biotsko raznovrstnost	Poraba sredstev za razvoj podeželja	ne		EU-15	2002	★★★
	Populacije ptic	da	Raznovrstnost vrst	EU-15	2002	★★
	Področje organskega kmetovanja	da	Področje pod organskim kmetovanjem	EEA-31	2002	★★★
Onesnaževanje vode: Obvladovanje nitratov	Plodnja zemlja v zgornjih rečnih tokovih	da	Hranilne snovi v sladki vodi	12 držav	2001	★★
	Koncentracija nitratov v rekah	da	Hranilne snovi v sladki vodi	24 držav	2001	★★
	Koncentracija nitratov v talnih vodah	da	Hranilne snovi v sladki vodi	24 držav	2001	★★
Narava: Povečanje vrednosti zavarovanih območij	Izvajanje direktive o habitatih	da	imenovana/določena območja	EU-15	2003	★★
	Ulov rib nad varno mejo	da	Položaj morskega staleža rib	EU-15		★★
	Gostota živalskega planktona	ne		Se ne uporablja	2002	★★★
Odpadna embalaža: Količina še vedno narašča	Proizvodnja odpadne embalaže	da	Nastajanje in recikliranje odpadne embalaže	EU-15	2001	★★
	Ravnanje z odpadno embalažo	da	Nastajanje in recikliranje odpadne embalaže	EU-15	2001	★★
	Delež reciklirane odpadne embalaže	da	Nastajanje in recikliranje odpadne embalaže	EU-25	2001 (2002 za novih 10 članic)	★★
Trajnostna energija: Pred nami je še dolga pot	Načrtovan napredek v smeri ciljev Kjotskega protokola	da	Projekcije emisij toplogrednih plinov in odvozi in politike in ukrepi	22 držav	projekcija iz 2001 za obdobje do 2010	★★★
	Skupna poraba energije po vrstah goriva*	da	Skupna poraba energije	EU-25	projekcija iz 2001 za obdobje do 2030	★★★
	Obnovljivi viri energije kot delež porabe elektrike*	da	Obnovljiva električna energija	EU-25	2001	★★★

Poglavje	Ime indikatorja	Povezava z osrednjo skupino indikatorjev (da/ne)/(Ime)	Zajema države	Zadnji podatki	Kakovost podatkov	
Promet: Ceno je treba določiti ob upoštevanju vseh stroškov	Rast prometa in bruto domači proizvod	da	Potreba po prevozu potnikov, Potreba po tovornem prometu	EU-15	2000	★★
	Emisije onesnaževal zraka, v prometu	da	Emisije toplogrednih plinov in odvozi, emisije zakisljujočih snovi, emisije predhodnikov ozona, emisije osnovnih trdnih delcev in predhodnikov sekundarnih delcev	EEA-31	2001	★★
	Napredek pri pristojbinah v skladu z razdaljo za težke tovornjake na avtocestah	da	Potreba po prevozu potnikov, potreba po tovornem prometu	EU-15	2001	★★
Onesnaženost zraka: ogroža zdravje v mestih	Izpostavljenost mestnega prebivalstva onesnaževalom zraka nad mejnimi vrednostmi: Karta sprememb med državami	da	Preseganje mejnih vrednosti kakovosti zraka v mestnih območjih	EEA-31	2001	★★
	Emisije predhodnikov ozona	da	Emisije predhodnikov ozona	EU-25	2001	★★
	Izpostavljenost mestnega prebivalstva onesnaževalom zraka nad mejnimi vrednostmi: Karta sprememb med državami	da	Preseganje mejnih vrednosti kakovosti zraka v mestnih območjih	18 držav	2001	★★
Podnebne spremembe: dokazov o vplivih je čedalje več	Temperaturna gibanja nihanja v Evropi	da	Svetovna in evropska temperatura	EEA-31	1999 (podatki na razpolago za 2003, vendar povprečje izračunano za več kot 5 let)	★★★
	Povprečna sprememba na evropskih ledenikih	ne		Izbrane države	2001	★★★
	Opazovanje sprememb v dolžini rastne dobe	ne		Izbrane države	1995	★★★

Zvezdice: ★★★=visoka, ★★=srednja in ★=nizka kakovost

Nadaljnje branje

Vse podatke, uporabljene v tem poročilu, lahko najdete v pripadajočem excelovem dokumentu Podatki za Signale 2004, ki ga lahko prenesete iz imenika EEA Signalov 2004 na naslovu <http://reports.eea.eu.int/>

Tematske podetkovne preglednice lahko prenesejo iz naslova <http://themes.eea.eu.int/indicators/>

Terminološke definicije lahko najdete v EEA večjezičnem besednjaku na: <http://glossary.eea.eu.int/EEAGlossary>

Poročila EEA

EEA (1999); *Environment in the European Union at the turn of the century*; Environmental assessment report No 2 (Okoljsko ocenjevalno poročilo, št. 2)

EEA (2002); *Environmental signals 2002 — Benchmarking the millennium*; Environmental assessment report No 9 (Okoljsko ocenjevalno poročilo, št. 9)

EEA (2002); *TERM 2002 — Paving the way for EU enlargement — Indicators of transport and environment integration*; Environmental issue report No 32 (Poročilo o okoljskih vprašanjih, št. 32)

EEA (2002); *Greenhouse gas emission trends and projections in Europe*; Environmental issue report No 33 (Poročilo o okoljskih vprašanjih, št. 33)

EEA (2003); *Europe's environment: the third assessment*; Environmental assessment report No 10 (Okoljsko ocenjevalno poročilo, št. 10)

EEA (2003); *Air pollution by ozone*; Topic report No 3/2003 (Tematsko poročilo, št. 3/2003)

EEA (2003); *Europe's water: An indicator-based assessment*; Topic report No 1/2003 (Tematsko poročilo, št. 1/2003)

EEA (2004a); *Air pollution in Europe 1990–2000*; Topic report No 4/2003 (Tematsko poročilo, št. 4/2003)

EEA (2004b); *Arctic environment: European perspectives, why should Europe care?*; Environmental issue report No 38 (Poročilo o okoljskih vprašanjih, št. 38)

EEA (2004c); *Agriculture and the environment in the accession countries — Implications of applying the EU common agricultural policy*; Environmental issue report No 37 (Poročilo o okoljskih vprašanjih, št. 37)

EEA (2004d); *Ancillary benefits of the Kyoto protocol*, Technical report No 93 (Tehnično poročilo št. 93)

EEA (2004e); *An inventory of biodiversity indicators in Europe 2002*; Technical report No 92 (Tehnično poročilo št. 92)

EEA (2004f); *Climate change impacts in Europe: Today and in the future*; EEA, (v tisku)

EEA (2004g); *EEA strategy 2004–2008* (EEA strategija 2004–2008)

EEA (2004h); *Greenhouse gas emission trends and projections in Europe*, Environmental issue report No 36 (Poročilo o okoljskih vprašanjih, št. 36) (v tisku)

EEA / UNEP (2004i); *High nature value farmland*; EEA report 1/2004 (Poročilo EEA 1/2004) (v tisku)

EEA (2004j); *Mapping the impacts of recent natural disasters and technological accidents in Europe*; Environmental issue report No 35 (Poročilo o okoljskih vprašanjih, št. 35)

Splošne reference Evropske komisije

European Commission (2001); *Environment 2010: Our future, our choice*. Šesti okoljski akcijski program; COM (2001) 31 končna različica

European Commission (2001b); *A sustainable Europe for a better world: A European Union Strategy for sustainable development*; COM (2001) 264 končna različica

European Commission (2002); *The Lisbon strategy — making change happen*; COM (2002) 14 končna različica

Opombe

- (1) Postati najbolj konkurenčno in dinamično gospodarstvo, temelječe na znanju na svetu, sposobno trajnostne gospodarske rasti z več in boljšimi zaposlitvami ter večjo družbeno kohezijo. Evropska komisija (2002b).
- (2) Odločanje na podlagi znanja; večje vključevanje deležnikov, večji razvoj okvirne zakonodaje; več naknadnih (ex-post) analiz učinkov in učinkovitosti; več predhodnih (ex-ante) ocen (trajnostnih) vplivov.
- (3) EEA (1999); *Environment in the European Union at the turn of the century*; str. 72
- (4) EEA (2004); str. 24; Pomožno poročilo k Poročilu EEA o stanju okolja in poročilo o ciljih za leto 2005: poraba in okolje v Evropi, trendi in prihodnost, EEA
- (5) Ekonomija obsega pomeni, da porabi npr. dvočlansko gospodinjstvo 20 % manj energije kot dve enočlanski gospodinjstvi. Večina scenarijev posledično ne izkazuje pomembnega znižanja prispevka gospodinjstev k emisijam CO₂ v naslednjih 30 letih. Dvočlansko gospodinjstvo navadno porabi 300 litrov vode na dan, enočlansko gospodinjstvo pa po pričakovanih porabi okoli 210 litrov vode na dan.
- (6) EU-25.
- (7) Podatki ZN: <http://www.unhabitat.org/habredd/trends/europe.html>
- (8) UNEP/EEA (2004i). *High nature value farmland*.
- (9) Deset novih držav članic Evropske unije je v vseh grafičnih prikazih v tem poročilu označenih kot Nove-10, starejših 15 držav članic kot EU-15, razširjena Evropska unija kot EU-25. Države kandidatke — Romunija, Bolgarija in Turčija — so označene kot DK-3. Države članice Evropske agencije za okolje so označene kot EEA-31.
- (10) Izraz 'kmetijska intenzifikacija' pomeni različne procese, vključno z mehanizacijo, večjo porabo gnojil in pesticidov na hektar, povečano število glav živine na hektar in manj različnih poljščin na posamezno kmetijo.
- (11) Direktive 79/409/EGS in 92/43/EGS.
- (12) EEA (2004c); *Agriculture and the environment in the accession countries: Implications of applying the EU common agricultural policy*. København.
- (13) Vendar pa igra pri določanju obsega onesnaženosti talnih voda bistveno vlogo tudi podzemna geološka sestava.
- (14) Natančneje povedano se to nanaša na talne vode, za katere so podatki na voljo. Podatki so na voljo za vse talne vode, ki se uporabljajo za pitno vodo, vendar ne nujno za globlje, starejše talne vode, ki se manj pogosto uporabljajo za pitno vodo. Verjetno je, da bodo slednje postale onesnažene, ko onesnaževanje z nitrati prodre v nižje plasti.
- (15) *Implementation of Council Directive 91/676/EEC concerning the protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources* (Izvajanje Direktive Sveta 91/676/EGS o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov. Sinteza poročil držav članic iz l. 2000). Evropska komisija, Luksemburg, 2002.
- (16) Pretty, et al., Univerza v Essexu (2002); citirano v EEA (2003) *Development of storylines for the integrated environmental assessment of water*, tretji osnutek.
- (17) (...) Standardi direktive o pitnih vodah veljajo za očiščeno vodo na pipah potrošnikov, ne za vodno telo.
- (18) Ta vrednost ne vsebuje stroškov za odgovor politike, tj. stroškov, ki so nastali zaradi odgovora na evtrofikacijo prek nadzora in obdelave [v EEA (2003); *Development of storylines for the integrated environmental assessment of water*, tretji osnutek].
- (19) Npr., Ramsarska konvencija o močvirjih, Direktive EU o pticah in habitatih ter omrežje Natura 2000.
- (20) Durban Action Plan, September 2003.
- (21) Prosimo, upoštevajte, da je 'ustrezno' v tem kontekstu določeno s političnim procesom, ki vključuje oceno na biogeografskih regijskih seminarjih.
- (22) EEA (2003); Predhodni rezultati iz makroekonomskega modeliranja (glavne napovedi). Študija za podlago opravljena za Poročilo EEA o stanju in razvoju okolja 2005.
- (23) ETC/WMF (2003); *Evaluation analysis of the implementation of packaging waste policies in five EU countries* (Analiza ocene izvajanja strategij odpadne embalaže v petih državah EU), začasno poročilo.

- (²⁴) Države, vključene v študijo: Danska, Avstrija, Irska, Italija in Združeno kraljestvo.
- (²⁵) Dr. Caroline Jackson, poslanka Evropskega parlamenta v ASSURRE (Association for the sustainable use and recovery of resources in Europe — združenje za trajnostno uporabo in predelavo virov v Evropi), Konferenca o Smotrnejši uporabi virov — od strategije do izvajanja, Bruselj, 6. november 2003.
- (²⁶) COM(2003)739 končna različica.
- (²⁷) Izračunano na podlagi povprečne porabe energije za obdobje zadnjih petih koledarskih let pred izvajanjem direktive.
- (²⁸) Predlog zahteva od držav članic, da zagotovijo regulativne okvire za obravnavanje ovir pri razvoju in uresničevanju politik za pri o energetske učinkovitosti.
- (²⁹) Vključno s shemo EU o emisijah toplogrednih plinov, ki se začne leta 2005; spodbujanje elektrike iz obnovljivih virov energije, spodbujanje proizvodnje toplote in električne energije (CHP); izboljšave energijskih lastnosti zgradb in energetske učinkovitosti v velikih industrijskih objektih; spodbujanje energetske učinkovitih naprav; in zmanjšanje povprečja emisij ogljikovega dioksida v novih avtomobilih.
- (³⁰) Ti instrumenti so skupno izvajanje z industrijskimi državami v Vzhodni Evropi, mehanizem čistega razvoja z državami v razvoju in ogljikovodikovi 'ponori' (gozdovi in tla). Nekatere države so že začele dodeljevati in porabljati precejšnje finančne vire za takšne projekte.
- (³¹) Glej poročilo TERM (2002) *Paving the way for EU enlargement*; in s tem povezane sezname podatkov.
- (³²) Predhodne sestavine so kemične snovi, ki povzročajo nastanek druge snovi.
- (³³) HEI (2003); *Revised Analysis of Time-Series Studies of Air Pollution and Health* (Pregledana analiza študij časovnega razporeda onesnaževanja zraka in zdravja). Inštitut vplivov na zdravje (HEI). Maj 2003. <http://www.healtheffects.org/Pubs/TimeSeries.pdf>; US EPA, (2003); domača stran (bilten PM₁₀) Agencije za varstvo okolja Združenih držav Amerike (US EPA). <http://www.epa.gov/air/aqtrnd97/brochure/pm10.html>; WHO (2003); *Health Aspects of Air Pollution with Particulate Matter, Ozone and Nitrogen Dioxide*. Poročilo o Svetovni zdravstveni organizaciji (WHO) delovna skupina. Bonn, Nemčija. 13. do 15. januarja 2003.
- (³⁴) <http://www.euro.who.int/document/e79097.pdf>
- (³⁵) CAFÉ (2003); delovna skupina o delcih. Osnutek drugega pogajalskega izhodišča/dokumenta o stališču, avgust 2003.
- (³⁶) EEA (2004f); *Climate change impacts in Europe: Today and in the future* (v tisku).
- (³⁷) WGBU (2003) je predlagala zmanjšanje globalnih emisij CO₂ iz fosilnih goriv za 45 do 60 % glede na ravni iz 1990 do leta 2050. [WGBU (2003); *World in transition: Towards sustainable energy systems*, German Advisory Council on Global Change, Berlin].
- (³⁸) Vplivi na podnebne spremembe na arktiki, informacije o ledenikih v arktičnem oceanu glej v EEA (2004b).

Evropska agencija za okolje

Signali EEA 2004

Najnovjša stališča Evropske agencije za okolje o izbranih vprašanjih

Luksemburg: Urad za uradne objave Evropskih skupnosti

2004 — 36 str. — 21 x 29.7 cm

ISBN 92-9167-687-X

ISSN 1725-1745